

Akademisyenlerin Bireysel Kaynak Yönetimi Araçları Farkındalıkları: Ordu Üniversitesi Örneği*

Uğur DONBAY**

Hüseyin ODABAŞ***

Öz

Çalışmada bireysel kaynak yönetimi araçlarının tanımı, gelişimi ve işlevleri gibi konu başlıklarına yer verilmektedir. Çalışma akademisyenlerin kaynak yönetimi araçlarından yararlanma farkındalıklarını ortaya koymayı, verilerini ve araştırma kaynaklarını nasıl yönettiklerini ve muhafaza ettiklerini saptamayı ve bireysel kaynak yönetimi araçlarının akademik çalışmalarda sağladığı avantajları keşfetmeyi amaçlamaktadır. Betimleyici bir yöntemle ele alınan çalışmanın evreni, Ordu Üniversitesi'nde aktif olarak çalışan 748 akademisyenden oluşmaktadır. Veri toplama tekniği olarak anket uygulaması gerçekleştirilen çalışmanın örneklemi ise 267 akademisyenden meydana gelmektedir. Anket formu oluşturulurken farklı alanlarda uzman akademisyenlerin görüş ve önerileri dikkate alınmış ve Ordu Üniversitesi'nde gerçekleştirilen pilot uygulama neticesinde ankete son şekli verilmiştir. Anket formu, Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilimsel Etik Kurulu 20 Ekim 2020 tarihli kararıyla uygulanmıştır. Çalışma sonucunda bireysel kaynak yönetimi araçlarının akademisyenlerin bilimsel araştırma sürecinde gereksinim duydukları temel ihtiyaçlar için gerekli olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Akademisyenlerin dijital bilgi kaynaklarını erişilebilir şekilde sakladıkları, senkronizasyon özelliklerini kullandıkları ve kaynak yönetimi araçlarını kullanmayı önemsedikleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca, akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçlarını en çok atıf vermek ve kaynakça düzenlemek için tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bilimsel araştırma süreci, bilgi erişim sistemleri, bireysel bilgi yönetimi, kaynak yönetimi araçları, atıf ve kaynakça yönetimi.

* Bu makale 2021 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesinde hazırlanan “Akademisyenlerin bilimsel araştırma sürecinde bilgi yönetimi davranışları ve bireysel kaynak yönetimi araçları farkındalıkları: Ordu Üniversitesi örneği” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Ordu Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, ugurdnby@gmail.com

*** Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, odabashuseyin@gmail.com

Geliş tarihi : 15 Mart 2021

Kabul Tarihi: 21 Haziran 2021

Makale Türü : Araştırma

ISSN: 1309-3738

e-ISSN: 2791-9374

Çankırı Karatekin University Journal of Institute of Social Sciences

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss>

Academics' Awareness of Reference Management Tools: The Case of Ordu University

Uğur DONBAY**

Hüseyin ODABAŞ***

Abstract

Topics such as definition, development, and functions of reference management tools are included in the study. The study aims to reveal academics' awareness of reference management tools, to determine how they manage and preserve their data and research resources, and to explore the advantages of reference management tools in academic studies. The universe of the study, which was handled with a descriptive method, consists of 748 academics actively working at Ordu University. The sample of the study, for which the questionnaire was applied as a data collection technique, consists of 267 academics. While creating the survey, the opinions and suggestions of academics who are experts in different fields were taken into consideration and the survey was finalized according to the results of the pilot application carried out at Ordu University. The questionnaire form was applied with the decision of Çankırı Karatekin University Scientific Ethics Committee dated 20 October 2020. As a result of the study, it was found that reference management tools are necessary for the basic needs of academics in the scientific research process. It was concluded that academics store digital information resources in an accessible way, use synchronization features, and attach importance to using resource management tools. Also, it has been understood that academics mostly preferred reference management tools for citing and organizing bibliography.

Keywords: Scientific research process, information retrieval systems, individual information management, resource management tools, citation and bibliography management.

** Ordu University, Department of Library and Documentation, ugurdnby@gmail.com

*** Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, Department of Information and Records Management, odabashuseyin@gmail.com

Received : March 15, 2021 Accepted: June 21, 2021

Type : Research

Giriş

İnsanoğlu genellikle dış dünyadaki varlık, nesne, olay ve durumları deneyimleriyle algılar ve zihninde oluşturduğu yargıları içinde bulunduğu çevreye bir düşünce (fikir) olarak beyan eder. Düşüncenin kalitesi; yorumlama eylemine zemin hazırlayan bilgi ve bilgi kaynağının değerine bağlıdır. Bilgi ve/veya bilgi kaynağı tek başına bile yorumlama eyleminin filizlenmesi için yeterli olabilirken; kaynağın değeri bireyin yorumlama gücünü zenginleştirerek düşünceyi değerli ve güvenilir kılmaktadır. Değerli ve güvenilir düşünce zengin bir yorumlamanın ürünüdür. Bilimsel araştırma süreci evrelerinin yorum gücü ve düşünce kalitesiyle gelişerek ilerlediği düşünülürse; bilim insanının bilgi kaynaklarından etkin şekilde yararlanmasının ve sahip olduğu varlıkları özümsemesinin ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılabilir. Öyle ki bilimsel araştırma evreleri arasında ileri-geri geçişler yapılırken; yararlanılan kaynakların sistematik bir şekilde düzenlenmiş olması olası problemleri ya önler ya da miktarını azaltır. Sahip olunan bilgi kaynaklarına düzenli bir arşiv ya da kütüphane niteliği kazandırmak, bilgi kaynaklarından üst düzeyde yararlanma potansiyelini artırır. Bu düzenli yapıları tesis edebilmek için günümüzde araştırmacıların ortak bilgi davranışlarından yola çıkarak bireysel kaynak yönetimi araçları geliştirilmiştir. Bu araçlar uluslararası/ulusal bilgi erişim sistemleriyle uyumlu bir şekilde çalışarak denetimli bibliyografik malzemedan oluşan kişisel kütüphane ve/veya kişisel arşiv ortamlarının oluşturulabilmesini mümkün kılmaktadır.

Bireysel kaynak yönetimi araçları, bireysel bilgi yönetimi süreci evrelerine katkı sağlayan yapıda yazılımlar/programlardır. Yapı ve özellikleri bakımından bilgi erişim araçlarının sahip olduğu çoğu özellikleri taşımalarına ek olarak; kişisel dijital kütüphane ve/veya kişisel dijital arşiv niteliğine de sahip şekilde tasarlanmışlardır. Bireysel kaynak yönetimi araçları bireysel bilgi yönetimi sürecinin bilgiyle ilintili olan arama, toplama, dizinleme, kataloglama, kaydetme, sınıflama, saklama, erişim, yararlanma, yetkinlik ve paylaşım evrelerinin her birine katkı sağlayarak bilimsel araştırma süreci evrelerindeki adımların hızlı işlemesine yarar sağlamaktadır. Örneğin bilimsel araştırma süreci evrelerini geliştiren düşünme ve yorumlama eylemleri esnasında düşünceyi ve/veya yorumu destekleyen bir kaynağa gereksinim duyulduğunda; kaynak önceden tanımlanmış erişim uçları sayesinde kişiselleştirilmiş kütüphaneden/arşivden hızlı bir şekilde çekilebilmektedir. Hatta araştırmacı kaynağın yerine gitmeden; kaynak ile ilgili ön notları okuyarak bile bu evreyi tamamlayabilmektedir. Ayrıca, bilgi kaynağının erişim uçlarını oluşturan üstveriler; bilgi erişim standartları ve protokolleri sayesinde bilimsel iletişime ve bilimsel bilgi paylaşımına da destek olmaktadır. Kelime işlemcilerle sağladıkları eklenti özellikleri sayesinde ise bilimsel araştırma sürecinin raporlama evresinde yer alan atıf

yapma ve kaynakça oluşturma adımlarını otomatik olarak yapabilmektedirler.

Bu çalışmada bilim insanlarının kaynak yönetimi araçları farkındalıklarını ortaya çıkarma, verilerini/bilgilerini/kaynaklarını ve materyallerini nasıl yönettiklerini ve muhafaza ettiklerini saptama ve bireysel kaynak yönetimi araçlarının akademik çalışmalarda sağladığı avantajları keşfetme amaçlanmaktadır. Kaynak yönetimi araçlarının avantajlarını bilimsel araştırma süreci evreleriyle ilişkilendirerek hazırlanan söz konusu çalışma, kaynakların denetimi, kaynaklardan yararlanma, bilimsel iletişim ve bilimsel işbirliğine sundukları katkılar konusunda elde edilen bulgular bakımından önemlidir.

Yöntem ve Amaç

Araştırma verilerindeki değerleri-değişkenleri yorumlayabilmek, doğrulayabilmek veya bazı genellemelere varabilmek için epistemolojik bir yaklaşımla yöntem belirlenmesi çalışmanın anlaşılır olması bakımından önemlidir. Akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçlarını kullanım farkındalıklarını ortaya koymak üzere kurgulanan çalışmada; yazılımların/programların beraberinde getirdiği ortak davranış ve yaklaşımlara genel bir yorum getirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin düzenlenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için betimleme yönteminden yararlanılmıştır. “Betimleme yöntemi olayların, olguların, nesnelerin, kurumların veya çeşitli durumların ne oldukları veya belli özelliklerinin neler olduğunun ortaya çıkarılma işlemidir” (Sayım, 2019, s. 40).

Bilimsel araştırma sürecinde akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçlarına yaklaşımlarının, davranışlarının ve farkındalıklarının ortaya çıkarılmasına yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

- Akademisyenler bireysel kaynak yönetimi araçlarına ihtiyaç duymaktadır fakat kullanım oranları düşük bir seviyededir.
- Akademisyenler bireysel kaynak yönetimi araçları da dâhil olmak üzere akademik bilginin keşfi, erişimi ve yönetimi için gerekli olan bilgi teknolojilerini kullanma konusunda isteklidir.

Çalışmanın varsayımları ve yöntemine uygun olarak araştırma kapsamına giren grubun tavır, davranış, düşünce ve yaklaşımlarını saptayabilmek amacıyla çalışmada anket uygulaması ile veri elde etme yoluna gidilmiştir. Anket formu oluşturulurken farklı alanlarda uzman akademisyenlerin görüş ve önerileri dikkate alınmış ve Ordu

Üniversitesi'nde gerçekleştirilen pilot uygulama neticesinde ankete son şekli verilmiştir. İki bölümden oluşan anketin birinci bölümünde çalışmaya katılan akademisyenlere cinsiyet, yaş, unvan ve çalıştıkları bilimsel alandan oluşan demografik bilgilerin elde edilebileceği şekilde sorular yöneltilmiş ve ikinci kısma başlamadan önce konu hakkında kapalı ve yarı kapalı uçlu olmak üzere dokuz soruya daha yer verilmiştir. Aynı anketin ikinci bölümünde akademisyenlerin bireysel bilgi yönetimi sırasında sergiledikleri davranışlara ve bireysel kaynak yönetimi araçlarına yönelik farkındalıklarını ölçebilmek üzere bazı önermeler ileri sürülmüştür. Ankette “Daima, Çoğunlukla, Bazen, Nadiren ve Asla” tercihlerinden oluşan seçeneklerle beşli Likert ölçeği kullanılmış ve katılımcılardan önermelerle ilgili kendi tutum ve davranışlarını derecelendirmeleri istenmiştir. Soru sorulan durum hakkında bilgisi/fikri olmayanların temsil miktarını saptayabilmek için yanıtlara ‘Fikrim yok’ seçeneği de eklenmiştir.

Bilgi üretiminde aldıkları aktif rol ve bilimsel araştırma süreçlerinin tamamını canlı olarak yaşamaları nedeniyle Ordu Üniversitesinde aktif olarak görev almakta olan 748 akademisyen araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem grubu ise 267 akademisyenden oluşturmaktadır. Örneklem seçimi yapılırken, araştırmada veri toplama tekniği olarak anket kullanılması göz önünde bulundurulmuştur. Evrenden seçilen 267 akademisyen Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004, s. 50)'ın hazırladığı örneklem büyüklükleri tablosu ve Erdoğan (2020)'ın oluşturduğu bilimsel anketler için örneklem sayısı hesaplama programına göre yeterli bir sayı olup %95-%98 oranında bir güven aralığında bulunmaktadır.

Bireysel Kaynak Yönetimi Araçlarının Tanımı

Bilimsel araştırma süreci ve bireysel bilgi yönetimi sürecini etkin ve verimli şekilde yönetmek isteyen bilim dünyasının aktörlerine destek olan bireysel kaynak yönetimi araçları, literatürde farklı isimlerle anılmaktadır. Bu isimler bireylerin ihtiyaçlarından ve/veya bireysel kaynak yönetimi araçlarının işlevlerinden/özelliklerinden ileri gelmektedirler. “Farklı isimler ile anılan kaynak yönetimi araçları temelde bir bilgisayar yazılımı olup bilgiyi derleme, düzenleme, yazma ve aktarma süreçlerinde araştırmacılar için birçok rutin ve zaman alıcı görevi basit ve hızlı bir şekilde yerine getiren bireysel bilgi yönetimi programlarıdır” (Binici, 2017, s. 89).

Bilgi kaynaklarını bilimsel araştırma sürecinin akım merkezi haline getiren bu araçları/yazılımları/programları tanımlamak için yabancı literatürde bibliyografik asistan (bibliographic assistant) (Mueen Ahmed ve Al Dhubaib, 2011), bibliyografik atıf yönetimi yazılımı (bibliographic citation management software) (Steele, 2008), bibliyografik yönetim yazılımı (bibliographic management software) (Cuschieri, Grech ve Calleja, 2019; Fitzgibbons ve Meert, 2010; Ritterbush, 2007), bibliyografik yönetim

aracı (bibliographic management tool) (Rempel ve Mellinger, 2015), bibliyografik yazılım (bibliographic software) (binti Zulkharnain ve Ashaari, 2015), bibliyografik araç (bibliographic tool) (Hull, Pettifer ve Kell, 2008), bibliyografik referans programı (bibliographical references program) (Kratochvíl, 2017), atıf ve bibliyografik veri tabanı yazılımı (citation and bibliographic database software) (Hernandez, El-Masri ve Hernandez, 2008), atıf yönetimi yazılımı (citation management software) (Hensley, 2011; Rakhshan, 2012), atıf yönetimi aracı (citation management tool) (Holt Zaugg, Richard E. West, Isaku Tateishi, Daniel L. Randall, 2011; Marino, 2012), atıf aracı (citation tool) (Childress, 2011), bilgi yönetimi yazılımı (information management software) (Fernandez, 2011), kişisel dosya yönetimi yazılımı (personal file management software) (Strube, Antoniewicz MLS, Glick MLS ve Asu, 1989), referans ve PDF yöneticisi yazılımı (reference and PDF-manager software) (Mead ve Berryman, 2010), referans yönetimi yazılımı (reference management software) (Basak, 2014; Fenner, 2010; Francese, 2013; Gilmour ve Cobus-Kuo, 2011; Lorenzetti ve Ghali, 2013; Melles ve Unsworth, 2015; Nilashi, Dalvi, Ibrahim, Zamani ve Ramayah, 2016; Tramullas, Sánchez-Casabón ve Garrido-Picazo, 2015), referans yönetimi aracı (reference management tool) (Zhang, 2012), sosyal referans yönetimi aracı (social reference management tool) (Lundin, 2012) ve referans işleme yazılımı (reference handling software) (Edhlund, 2015) gibi kavram ve terimler kullanılmaktadır. Türkçe literatürde ise atıf düzenleme programı (Orhan Sungur ve Özkan Seyhan, 2013), atıf ve referans yönetimi programı (Kaya, Yıldız ve Sinecen, 2016), bibliyografik yönetim programı (Esgin, 2019a; Esgin, 2019b), bireysel kaynak yönetimi aracı (Polat ve Binici, 2015), bireysel kaynak yönetimi yazılımı (Binici, 2017), kaynak yönetimi yazılımı (Gürsoy, 2008; Yıldırım ve Yılmaz, 2012), kaynakça yönetimi yazılımı (Binici, 2013) şeklinde kavram ve terimlerin tercih edildiği görülmektedir.

Kavram ve terimlerin; kaynak yönetimi araçlarının tanımlarında ön plana çıkan işlevlerinden ve aslında bilimsel araştırma sürecinde rastlanılan bireysel gereksinimleri ortaya koyan birtakım nitelermelerden meydana geldiği anlaşılmaktadır. Childress (2011, s. 144) bilgi okuryazarlığı konusuyla da ilişkilendirdiği bu araçları atıf yönetimini destekleyen ya da atıfların araştırma ve bilgi okuryazarlığı esnasında anlaşılmasını, toplanmasını, organize edilmesini ve kullanılmasını destekleyen herhangi bir kaynak, program veya hizmet olarak tanımlamıştır. Kaynak yönetimi araçlarının seçimini etkileyen özellikleri irdeleyen ve yapısal bir model ortaya koyan Nilashi ve diğerleri (2016, s. 34) kaynak yönetimi araçlarının akademisyenlerin çalışmalarını düzenlemelerine, iş akışlarını iyileştirmelerine ve zamandan tasarruf etmelerine yardımcı olmak için tasarlanan yazılımlar/programlar olduğunu ifade etmiştir. Tanımlar, bireysel

kaynak yönetimi araçlarının akademik iş yükünü hafifletmesi ve sistematik incelemeyi kolaylaştırması bakımından önemli olduğunu göstermektedir. Kaynak yönetiminin araştırmacı olmanın en karmaşık yönlerinden biri olduğunu ifade eden Gilmour ve Cobus-Kuo (2011, s. 63); bilim insanlarının çeşitli atıf stillerine dayanan kaynakları biçimlendirmek için harcadıkları eforu bir bezginlik şeklinde nitelemekte ve kaynak yönetimi araçlarının her seviyedeki akademisyen için vazgeçilmez bir araç haline geldiğini belirtmiştir. Web tabanlı yazılımların/programların artışa geçtiğine işaret eden Mead ve Berryman (2010, s. 388) ise; yazılımların/programların temelde PDF (Portable Document Format) yönetimi yazılımları olduğunu altını çizmiştir. Kaynak yönetimi araçlarını, kaynakları kişisel bilgisayar üzerinde kaydetmek ve kullanmak üzere tasarlanan yazılımlar/programlar olarak tanımlayan Orhan Sungur ve Özkan Seyhan (2013, s. 27); bazı yazılımların/programların elektronik kütüphaneleri araştırabildiğini, bu atıfları kişisel bilgisayara çekebildiğini ve yazının künyesinin otomatik tanınmasını sağlayan üstverileri bulabildiğini ifade etmiştir. Kaynak yönetimi araçlarının araştırma sürecinde araştırmacılara bilgi kaynaklarını düzenleme, yönetme, erişim ve atıf yapma olanakları sunduğunu açıklayan Polat ve Binici (2015, s. 1); bu yazılımların/programların tüm özelliklerini kapsayan çatı bir kavram olması nedeniyle “bireysel kaynak yönetimi programı” terimini kullanmayı tercih etmiştir.

Bilimsel ortamda, araştırma bulgularını destekleyen atıfları ve kaynakları doğru şekilde gösterebilmek; bilimsel etik açısından son derece önemli bir konudur. “Bilimsel yayıncılıkta kaynak gösterme bir kural olarak kabul edilmekte ve bilim etiğinin temel konuları arasında değerlendirilmektedir” (Binici, 2013, s. 410). Çalışmanın arka planını güçlendiren ve bilimselliğini destekleyen literatürün kaynak olarak gösterilmesi aynı zamanda bilimsel bir gerekliliği de ifade etmektedir. Yayınevi, üniversite veya bilim sahası aktörlerinin tercih ettiği birbirinden farklı kaynak gösterme biçimlerinin varlığı, her kaynak biçiminin ve detaylı kurallarının öğrenimini zorlaştırmaktadır (Binici, 2017, s. 88). Dolayısıyla, veri giriş hataları az sayıda olsa bile mümkün görünmektedir. Sadece, bireysel kütüphane/arşiv/veri tabanı oluşturmakla kalmayan kaynak yönetim araçları ise, kaynağa ait verilerdeki giriş hatalarını ve yanlış kaynakları ortadan kaldırmaya yarar sağlarken; reddedilen bir yayını farklı bir dergiye yeniden göndermek gerektiğinde, gereksinim duyulan herhangi bir stilde atıf ve kaynağı uygun bir şekilde yeniden düzenleyebilme imkânı da sunmaktadır (Cuschieri ve diğerleri, 2019, s. 118).

Bilimsel ortamda ticari ya da açık kaynaklı olarak hizmet veren, bilimsel iletişimi sağlayan ve ortak bilgi davranışları geliştirilmesine yarayan bireysel kaynak yönetimi araçları kişisel kütüphane/arşiv/veri tabanı boyutuyla da ön plana çıkmaktadırlar. Birçok bilim insanı artık bibliyografik bilgilerinin çoğunu elektronik olarak yöneterek; yayınlarını ve atıf

materyallerini dijital kütüphanelerinden organize etmektedirler (Hull ve diğerleri, 2008, s. 1). Bireysel kaynak yönetimi araçları sadece elektronik bilgi erişim sistemlerinden çekilen üstveriler için kullanılmamakta; bireysel bilgi yönetiminin bilgi arama ve toplama evreleri sonucunda derlenen farklı formattaki bilgi kaynaklarının yönetimi için de elzem bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bireysel kaynak yönetimi araçları sayesinde araştırmacıların kendi kütüphanelerini/arşivlerini yönetebildiklerini ifade eden Polat ve Binici (2015, s. 1); araştırma metinlerinin yazımı aşamasında araştırmacıların, oluşturdukları kütüphaneyi bireysel kaynak yönetimi araçları aracılığıyla kolay ve etkin olarak kullanabildiklerini, atıf verme ve kaynakça işlemlerini gerçekleştirebildiklerini belirtmektedirler.

Bireysel Kaynak Yönetimi Araçlarının Gelişimi

İlk olarak 1980'lerde tanıtılan kaynak yönetimi araçları; araştırmacılar ve akademisyenler tarafından araştırmalarında elde ettikleri kaynakları yönetmek için kullanılmıştır (Nilashi ve diğerleri, 2016, s. 34). “Kaynak yönetimi araçlarının ilk örneği 1989 yılında geliştirilen Endnote yazılımıdır” (Binici, 2013, s. 410; Binici, 2017, s. 90; Mead ve Berryman, 2010, s. 390; Polat ve Binici, 2015, s. 2). Yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde eklenen özellikler, işlevler ve değişime uğrayan bireysel gereksinimler; ilk araçlardan bugünün bireysel kaynak yönetimi araçlarına kadar birçok dönüşümün ve yeniliğin olduğunu göstermektedir.

1990'ların sonlarında iki önemli özellik olan “bibliyografya oluşturma ve kelime işlemci programlara entegrasyon modülü” kaynak yönetimi araçlarının bir parçası olmuştur (Binici, 2017, s. 90; Tramullas ve diğerleri, 2015, s. 8). Cibbarelli (1995) çalışmasında kaynak yönetimi araçlarının kullanımı üzerine bir anket uygulamıştır. Ankette katılımcılardan dönemin popüler kaynak yönetim araçlarının kullanımına ilişkin, yedi farklı kategoride (dokümantasyon, teknik destek, ürün güvenilirliği, ürün yetenekleri, kullanım kolaylığı, satıcının dürüstlüğü, genel memnuniyet) derecelendirme yapmaları ve yorum getirmeleri istenmiştir. Nilashi ve diğerleri (2016, s. 36), Cibbarelli'nin anket sonuçları ve yorumlarının konuya daha fazla ilgi gösterilmesi için cesaret verici bir nitelik taşıdığını belirtmiştir. 2006 yılında Eapen (2006) indirme eklentilerinin kaynakçaların doğru bir şekilde derlenmesini kolaylaştıran bir etken olarak keşfedildiğini dile getirmiştir. Fitzgerald ve Erianne (Gürsoy, 2008, s. 57'de aktardığı gibi), The Scientist dergisi tarafından 2001 yılında yapılan bir anket, katılımcıların %76'sının kaynaklarını düzenlemek için bir yazılım/program kullandıklarını ortaya koymuştur. Binici (2017, s. 90), yazılımların/programların veri tabanındaki künyelere not ekleme ve PDF dosyalarını yönetme yeteneğinin 2010 yılından sonra ilgi görmeye başladığını ifade etmiştir. 2010 yılında

Fitzgibbons ve Meert (2010), eleştirel bir analiz gerçekleştirerek veri tabanlarının arama modülleriyle yazılımların/programların arama modülleri arasındaki sonuçları kıyaslamıştır. Sonuçlar, kaynak yönetimi araçlarının araştırmacılara zaman kazandırdığını (Nilashi ve diğerleri, 2016, s. 34-35) ve araçları kullanmak için kullanıcı eğitimine ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir.

2011 yılında King, Hooper ve Wood (2011, s. 719) yazılımların/programların sadece bibliyografik işlevler açısından temsil edilmemesi gerektiğini; basit bibliyografik işlevlerin ötesine uzanan kullanımların da araştırılmasının gerekli olduğunu savunmuştur. Çalışmanın sonucunda yazarlar, kaynak yönetimi araçlarının kaynakları organize etmekle beraber, aynı zamanda araştırmacıların sistematik inceleme sürecini de etkilediğini saptamıştır. Childress (2011, s. 143) ise aynı dönemde bireysel kaynak yönetimi araçlarını tanımlarken; bilgi okuryazarlığı süreciyle de ilişkilendirmiştir. 2014 yılında Ram ve Paul Anbu K. (2014) Hindistan'daki kütüphanelerin ve bilgi profesyonellerinin kaynak yönetimi araçlarına yönelik farkındalıklarını ve kullanımlarını değerlendirmiştir. Çalışma, kaynak yönetimi araçları farkındalığının kurumsal düzeyde güçlendirilmesine ihtiyaç olduğunu ve aynı zamanda kütüphane profesyonellerinin araştırma/yazma sürecinde deneyime sahip olmaları gerektiğini ortaya koymuştur. Kraker, Schlögl, Jack ve Lindstaedt (2015), kaynak yönetimi araçlarında kaydedilen okuyucu istatistiklerinin yeterliliğini ve uygulanabilirliğini analiz etmiştir. Çalışmada ilk olarak Mendeley yazılımını kullanan eğitim teknolojisi araştırmacılarının kütüphanelerinde bulunan konu alanlarının dağılımı araştırılmış ve ardından eğitim teknolojisi alanını haritalamak için ortak okuma modellerinden yararlanılmıştır. Çalışma bilimsel iletişimi ve ortak okuryazarlığı desteklerken; bir araştırma alanının evrimini zaman içinde ayrıntılı bir şekilde göstermenin mümkün olduğu sonucuna da varmıştır. Nilashi ve diğerleri (2016) "Araştırmacıların kaynak yönetim araçları seçimini etkileyen özelliklerin yorumlayıcı yapısal modellemesi" isimli çalışmalarında kapsamlı bir literatür çalışması ortaya koymuştur. Çalışmada yazılımların/programların öne çıkan özellikleri ile tercih edilme nedenleri arasındaki ilişki; 1974 yılında ilk defa Warfield tarafından ortaya konulmuş olan (Nilashi ve diğerleri, 2016, s. 37) yorumlayıcı yapısal modelleme (Interpretive Structural Modelling-ISM) yöntemiyle derinlemesine incelenmiştir. Üniversiteler ve yayınevlerinin intihalleri hafife almadığını ifade etmiş olan Cuschieri ve diğerleri (2019, s. 118) ise; bilimsel bir yayın hazırlanırken tercih edilebilen popüler kaynak yönetimi araçları arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Çalışmada, atıflara ve kaynakçalara ait veri girişlerinin el yordamıyla yapılmasının hata riskini artıran ve zaman kaybına yol açan ağır bir süreç olduğu sonucuna varılmıştır.

Türkiye'de 2020 yılı itibariyle, Endnote'un ANKOS derneği kapsamında üniversitelerin akademik personel ve öğrenci sayılarına yönelik

olarak ölçeklendirilen fiyatlarla sunulduğu görülmüştür (Ankos, 2020). Mendeley ise, TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL projesi kapsamında üniversiteler ve polis akademilerine yönelik olarak kurumsal lisans ve sözleşme imkânlarıyla erişime açılmıştır (Ekual, 2020). Her ne kadar Mendeley yazılımı üniversiteler ve polis akademilerine EKUAL'ın maddi imkanlarıyla sunulmuş olsa bile; 2020 yılında ANKOS aracılığıyla yirmi yedi (27) üniversitenin Endnote yazılımına da ücreti mukabilinde kurumsal abonelik protokolü gerçekleştirmiş olduğu (Ankos, 2020) ve buna karşılık açık kaynak kodlu bir özellik taşıyan ve kullanıcıya Türkçe arayüz imkânı da sunan Zotero yazılımının da akademik çalışmalarda yaygın olarak tercih edildiği (Polat ve Binici, 2015) anlaşılmıştır.

Türkiye’de Gürsoy (2008), sağlık alanında çalışan akademik personelin kaynak yönetimi teknolojileri vasıtasıyla araştırma yapma ve yayın haline getirme süreçlerini incelemiştir. Çalışmada kaynak yönetimi ile ilgili temel tanımlamalar, sık kullanılan kaynak gösterme stilleri ve kaynak yönetimi araçlarının işlevleri örneklerle açıklanmıştır. Yıldırım ve Yılmaz (2012), İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi akademisyenlerinin kaynak yönetimi araçlarına yönelik tutum analizlerini değerlendirmiştir. Elde edilen anket sonuçlarının değerlendirilmesi sonucunda bilimsel kaynakları yönetmede kullanılan yazılımlara/programlara duyulan gereksinim belirlenmiştir. Çalışma sonunda, aynı fakültede kaynak yönetimi araçları ile ilgili tanıtıcı ve uygulamalı bir seminer düzenlenmiştir. Binici (2013), yaptığı bir çalışmada CSL uygulaması ile APA kaynak gösterme biçiminin Türkçe sürümünü oluşturmuştur. Zotero'nun stil deposunda “apa-tr.csl” ismiyle yer alan dosya, Türkiye’de APA stili ile çalışan araştırmacıların yayın sürecini kolaylaştırmıştır*. 2015 yılında yaptıkları çalışmada Polat ve Binici (2015), kaynak yönetimi araçlarını “bireysel” ifadesiyle nitelemiştir. Zotero yazılımının tüm ayrıntılarıyla irdelendiği çalışma; araştırmacılar için bir rehber niteliği taşıması bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca, bu çalışmanın eğitim videosu da CD ortamında okuyuculara sunulmuştur.

Kaya, Yıldız ve Sinecen (2016) kaynak yönetimi araçlarının karşılaştırmasını yapmış ve yapılan analiz sonucunda Zotero’yu en başarılı yazılım olarak saptamıştır. Binici (2017) “Bireysel kaynak yönetim yazılımlarının işlev ve özellikleri” isimli çalışması, ülkemizde akademisyenlerin bu yazılımlar/programlar için kullanıcı eğitimi ve teknik desteğe olan ihtiyacını ortaya koymuştur. Çalışma aynı zamanda bireysel kaynak yönetimi araçlarının işlevlerini teknik boyutlarıyla ele almıştır. Youtube video platformundaki sosyal kanalı üzerinden Zotero ile ilgili

---

* Bu çalışmanın kaynak yönetimi ve yazım aşamasında bu adaptasyondan ve açık kaynak kodlu Zotero yazılımından yararlanılmıştır.

eğitim videoları da yayınlayan Öney (2019a); Zotero yazılımının bilimsel araştırma süreçlerindeki işlevlerini uygulamalı örneklerle açıklamıştır. Öney (2019b) aynı yıl yapmış olduğu başka bir çalışmada, Zotero'nun tez yazım sürecinde öğrencinin danışmanı tarafından izlenmesini sağlayan grup özelliğini incelemiş ve danışman ile öğrenci arasındaki iletişimin tez yazım sürecinde Zotero üzerinden gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. Esgin (2019a) ise tez çalışmasında; web tabanlı kaynak yönetimi araçlarına ait reyting bilgilerini sıralamış ve reytingi en yüksek olan üç yazılım/programın EndNote, Mendeley ve Zotero olduğunu saptamıştır. Çalışmada yazılımların/programların yetenekleri birbirine karşı güçlü ve zayıf yanları ölçülmüştür. Araştırmacıların çeşitli değerlendirme ölçütleri çerçevesinde yaptıkları çalışmalarda söz konusu her yazılım/programın birbirlerine kıyasla güçlü ve zayıf yönlerinin bulunduğu ifade edilmiştir. “Hiçbir yazılımın/programın mükemmel olmadığı ve yalnız başına bütün amaçları karşılamak için kullanılamayacağı anlaşılmıştır.” (Gilmour ve Cobus-Kuo; Zhang'dan aktaran Polat ve Binici, 2015, s. 2).

Bu çalışma ise, kaynak yönetimi araçlarının hedef kitlesi olan bilim insanlarının davranışlarını ve farkındalıklarını incelemesi bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Çalışmayı özgün ve önemli kılan nitelikler ise şu şekildedir:

- Akademisyenlerin bilimsel araştırma sürecinde bireysel kaynak yönetimi araçlarından yararlanma düzeylerini ortaya koyması,
- Akademisyenlerin sahip oldukları bilgi kaynaklarını yönetme biçiminde bireysel ya da disiplinlerarası davranış farklılıklarını saptaması,
- Akademisyenler arasında bireysel kaynak yönetimi araçlarının yaygınlaşmasını sağlayacak tespit ve değerlendirmelerde bulunması.

Bireysel Kaynak Yönetimi Araçlarının İşlevleri

Bilimsel gelişmelere koşut olarak ortaya çıkan bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler; bilim insanları arasında bilimsel iletişimin sağlanması için ortak paylaşım noktaları oluşmasına zemin sağlamaktadır. Ortak paylaşım noktaları aynı zamanda ortak bilgi davranışlarının da gelişimine yön vermektedir. Web 2.0 ve Web 3.0 alt yapısıyla günümüzde bilimsel iletişim kısmen sosyal medya kanalları üzerinden gerçekleştirilirken; bireysel kaynak yönetimi araçları da bireylere kendi sosyal ağları üzerinden birbirleriyle iletişim kurabilme olanağı tanımaktadır.

Bireysel kaynak yönetimi araçları; temelde bilimsel araştırma sürecine ve bireysel bilgi yönetimi sürecine destek olmaktadır. Bu önemli desteğin yayıncılıktan (başta elektronik yayıncılıktan), bilgi erişim sistemlerinden ve bu sistemlerdeki verilerin üreticisi olan bilgi profesyonellerinden bağımsız ilerleyebileceği düşünülemez. Bilgi profesyonellerinin bilgi erişim

sistemlerinin mekanizmasında oluşturduğu denetimli üstveriler, kaynağın kimliğini oluşturmaktadır. Doğru erişim uçlarıyla kimliği oluşturulan bir kaynak bilimsel bir konu için denetimli bir kaynak özelliği gösterebileceği gibi, aynı zamanda sonraki bilimsel çalışmaların da temelini oluşturabilecek bir yapısal düzen sergilemektedir.

Yayıncılar ve bilgi profesyonelleri tarafından bilgi erişim sistemlerinde tanımlanan bir materyalin kimliği; bireysel kaynak yönetimi araçları tarafından kolayca tanınabilmektedir. Bu araçları kullanan bir bilim insanı bir kaynağı bulunduğu sistemden ISBN, DOI, PMID, ARXIV numaraları gibi erişim uçlarıyla arayabilir ve kullandığı yazılım/programın kütüphanesine/arşivine tek bir tuşa basarak, çağırarak erişebilir. Araştırmacı kişisel kütüphanesine/arşivine aktardığı bu kaynağı isterse kendi belirlediği erişim uçlarıyla yeniden niteleyebilir ve yeni etiketlerle tanımlayabilir. Sistematik gözden geçirmeyi verimli kılan bireysel kaynak yönetimi araçları; raporlama ve yazım aşamalarında zengin atıf stil depoları sunarak atıf verme ve kaynakça oluşturma evrelerini denetimli bir şekilde kolaylaştırmaktadır. Çalışmanın bu aşamasında bireysel kaynak yönetimi araçlarının işlevleri on başlık altında toplanmıştır. Söz konusu işlevler her kaynak yönetimi aracında yer almayabilir ya da işlevlerin performans ölçüm sonuçları araçtan araca farklılıklar gösterebilir.

Bilgi Arama ve Erişim

Bireysel kaynak yönetimi araçlarının bilgi arama ve erişim işlevleri, bu tarz yazılımların/programların temel bir görevi olarak ön plana çıkmaktadır. Bireysel kaynak yönetimi araçlarının bu temel işlevleri sayesinde yazılım/program, araştırmacılar tarafından arama/tarama motorları gibi kullanılabilir. Kullanım sırasında akademik veri tabanları, dizinler ve kataloglar gibi bilgi erişim araçları taranabilmektedir. Kaynak yönetimi araçlarında bilgi arama özelliğinin iki şekilde çalıştığını ifade eden Binici (2017, s. 93-94) bunları; akademik veri tabanlarında tarama ve yazılım/programın kendi sisteminde barındırdığı künye ve tam metin PDF dosyalarında arama yapabilme özellikleri olarak açıklamaktadır. Endnote, Mendeley ve Refworks yazılımları arasında performans ölçümü gerçekleştiren Basak (2014, s. 563); bireysel kaynak yönetimi araçlarının arama stratejileri ve araştırma günlüğü tutmalarına yardımcı olduklarını; veri tabanı firmalarının çoğunun kullanıcı ara yüzlerini bu araçlara göre uyarladıklarını belirtmektedir. Bireysel kaynak yönetimi araçları ISBN, DOI, PMID, ARXIV numaraları gibi erişim uçlarıyla aranan bir kaynağı kendi kütüphanesine/arşivine çekebilirken; kaynağın ücretli bir veri tabanında bulunması sırasında bu araçlar, araştırmacıdan kurumsal/bireysel abonelik

erişim bilgilerini (vekil sunucu, sanal özel ağ, kullanıcı hesabı, vb.) isteyebilmektedir.

İçeri Aktarma

Kaynak yönetimi araçları, bir araştırma veri tabanından seçilen kaynakları çevrimiçi olarak içe aktararak (ya da nadiren el ile girerek) kişisel bir veri tabanı oluşturulmasını sağlamaktadır (Cuschieri ve diğerleri, 2019, s. 119). Günümüzde bilgi erişim sistemlerinin büyük çoğunluğu (bilgi erişim merkezlerinin katalogları, toplu kataloglar, veri tabanları, dizinler vb.) bireysel kaynak yönetimi araçlarına doğru şekilde üstverileri aktarabilecek kapasite ve prensipte çalışmaktadır. Bireysel kaynak yönetimi araçlarının bilgiyi içeri aktarma işlevi olarak isimlendirilen bu veri aktarım eylemi; bilgi erişim esnasında kaynağın bibliyografik künyesiyle birlikte yazılımların/programların kütüphanelerine/arşivlerine otomatik olarak çekilebildiği önemli bir aşamayı ifade etmektedir. Çoğu kaynak yönetimi aracının önceden biçimlendirilmiş otomatik künyeler sunduğunu belirten Gilmour ve Cobus-Kuo (2011, s. 69) bu özellik için; vasatın altında bile çalışsa, otomatik olarak oluşturulan bir bibliyografik künye düzenlenmenin onu sıfırdan üretmekten daha hızlı olacağı üzerinde durmaktadırlar.

“Çevrimiçi kaynaklardan yazılımların/programların kütüphanesine / arşivine veri almak için, kaynağın programların desteklediği formatta çevrimiçi kaynaktan dışarıya aktarılması ya da tek tuş ile direk programlara aktarma için ilgili programları desteklemesi gerekmektedir; fakat bilgilerin doğruluğu, yazarların olması gereken sırasının uygunluğu tedarikçilerin sağladığı şekilde gösterildiği için garanti edilemez” (Esgin, 2019a, s. 34). Bireysel kaynak yönetimi araçlarının otomatik içeri aktarım işlevlerindeki bu durum, bilimsel araştırmanın bibliyografik denetim boyutunda yaşanabilecek olası sorunlar için ipuçları vermektedir. Esgin’in sözünü ettiği yazar sıralamasının uygunluğuna dair ortaya koyduğu sorunsal; Türkiye’de elektronik yayıncılığın yavaş seyreden gelişimi nedeniyle bireysel kaynak yönetimi araçlarının üstverileri doğru şekilde kişisel kütüphaneye/arşive çekebilmesini de etkilemektedir. Bilgi kaynağına ait üstverilerin içeri aktarımında elde edilecek verim, kaynağın bulunduğu veri tabanının otoriterlik düzeyi, bibliyografik denetim uygulayabilme kapasiteleri ve elektronik yayıncılığa bakış düzeyleri gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu faktörler karşısında bilim insanının araştırmacı kimliği ve bilgi erişim sistemlerinden yararlanabilme düzeyi kaynağına ait verilerin el ile denetimli şekilde düzenlenmesini gerekli kılabilmektedir.

Düzenleme

Türkçe literatürde bireysel kaynak yönetimi araçlarından bahsedilirken, alıntı ve referans düzenleme programları (Kaya ve diğerleri, 2016) ve atıf düzenleme programları (Orhan Sungur ve Özkan Seyhan, 2013) gibi sözcük öbeklerinin tercih edildiği ve “düzenleme” kelimesine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bireysel kaynak yönetimi araçları üstveri anlayış ve prensipleriyle hareket eden elektronik kaynak platformlarıyla birlikte uyumlu çalıştıkları için, otomatik veri aktarımlarında genellikle verilerin el yordamıyla düzenlenmesi konusunda araştırmacıları yormazlar; fakat kendilerinden ve veri çekimi yaptıkları veri tabanlarından ileri gelen sebeplerle öngörülemeyen bazı aktarım hataları yapabilmeleri de olasılıklar arasındadır. Hatta herhangi bir disiplinin doğası, çalışmanın elektronik format dışındaki kaynaklarla gerçekleştirilebilmesini de gerekli kılabilmektedir. Bireysel kaynak yönetimi araçlarının bu durumda devreye giren kolay düzenleme işlevleri, bilim insanlarının olası aktarım hatalarını ve disipline özel kaynak tanımlamalarını el yordamıyla yapabilmelerine imkân tanımaktadır.

Bireysel kaynak yönetimi araçlarının düzenleme modülleriyle esasen anlatılmak istenen ise; yukarıda bahsi geçen olasılıkları da kapsayan niteleyici ve tanımlayıcı düzenlemelerin daha ileri bir aşamasıdır. Araçların sahip olduğu kaynak/dosya düzenleme modüllerinin yetenekleri; dosyalara hatırlatıcı not ekleyebilme, dosyalar ve metinler arasında köprüler/ilişkiler kurabilme, ana konu/alt konu gibi kişisel sınıflamalar tasarlayabilme, etiket bulutları oluşturabilme ve/veya kaynak hakkında ipucu veren kişiye özel anahtar kelimelerle dosyayı tanımlayabilme gibi işlevleri harekete geçirmektedir. Düzenleme işlemi, araştırmacının zaman ayırması gereken özen isteyen bir özelliktir. Doğru şekilde sisteme işlenen etiketler, notlar ve ilişkiler; hızlı çözüm ve cevap gerektiren durumlarda saniyeler içinde araştırmacının aramalarını yanıtlayabilmektedir. Düzenleme esnasında kaynak yönetimi aracına işlenen veri girişleri, aynı zamanda bilimsel araştırma sürecinin raporlama evresinde ifade edilen kelime işlemcilerle birlikte çalışan kişisel kütüphanenin/arşivin de kontrollü bir şekilde oluşturulmasına temel olmaktadır.

Kişisel Kütüphane/Arşiv Oluşturma

“Geçmiş dönemlerde bilgi kaynaklarının saklanmasında kütüphane, arşiv gibi merkezlere gereklilik duyulurken; bugün bilgisayarlara bağlı depolama araçları bu işlevi yerine getirmektedir” (Yıldırım ve Yılmaz, 2012, s. 69). Bireysel kaynak yönetimi araçlarının kaynağı üstverilerden oluşan künyesiyle birlikte kayıt altına alması; öz denetimden geçmiş bir kütüphane/arşiv oluşturulabilmesi konusunda önemli ölçüde fayda

getirmektedir. Kaynak yönetimi araçlarının kişisel kütüphane/arşiv oluşturma işlevi; bireysel bilgi yönetimi sürecine profesyonel bir şekilde yaklaşabilmeyi ve bilimsel araştırma sürecinde literatürü sistematik olarak verimli bir şekilde gözden geçirebilmeyi kolaylaştırmaktadır. Yirmi birinci yüzyılın modern koleksiyon yönetimi anlayışını ortaya koyan bireysel kaynak yönetimi araçları, ilgili literatürü kütüphanesinden/arşivinden tek bir anahtar kelimeyle çağırabilmekte ve bilim insanının çalışmasının raporlama sürecini bu kütüphaneyle/arşivle iç içe bir şekilde sürdürebilmesinin yolunu açmaktadır.

Araştırmacıların sahip olduğu eserlerin, dijital kopyaları da göz önüne alındığında sayısının zamanla artabileceğine işaret eden Polat ve Binici (2015, s. 15); kaynakların etkili bir biçimde kullanılması için eserlerin tasnif edilmesi, tarama yapılması, ihtiyaç olduğunda erişimin sağlanması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durumda izlenmesi gereken ilk yol, sahip olunan kaynakları tüm bileşenleriyle hesaplamaktır. Kişisel kütüphanenin/arşivin boyutu da göz önüne alınarak; kaynaklar için imha uygulamaları gerçekleştirilebilir ve/veya güncel kaynakların temini sağlanarak kişisel koleksiyonun işlevselliği ve güncelliği artırılabilir. İşlevsellik ve güncellik fonksiyonları; koleksiyondan elde edilecek verimin düzeyini yükseltmesi bakımından, bilim insanlarının zihinleriyle kişisel kütüphaneleri/arşivleri arasında kurdukları beşere özgü karmaşık örüntüyü anlamlı hale getirmeleri ve akademik performanslarını artırmaları için önemli uygulamalar içermektedir. Bireysel kaynak yönetimi araçlarıyla gerçekleştirilecek olan bir metin oluşturma algoritması, PDF belgesinden zihin haritasına farklı dosyalardan daha önce işaretlenmiş metinleri çekmeyi ve yönetmeyi kolaylaştırır (Teh, 2019).

Bireysel kaynak yönetimi araçlarının sunduğu imkanlar bağlamında kişisel bir kütüphane/arşiv oluşturulurken; yazılımların/programların bilgiyi içeri aktarma işlevinin sergilediği performans, el yordamıyla gerçekleştirilmesi gereken durumlarda tanımlama ve nitelendirme alanlarının kullanım kolaylığı ve bu alanların oluşturulan koleksiyonun niteliğine uygunluğu gibi faktörlerin ön plana çıktığı söylenebilmektedir. Bireysel bilgi yönetimi sürecine profesyonel yaklaşım sergilemek; hataların fark edilmesini, koleksiyonun rasyonel bir şekilde yönetilmesini ve etkin kaynak erişimini sağlamaktadır. Bilgi erişim standartları ve protokollerine uyumlu çalışan bir bireysel kaynak yönetimi aracı; uyumlu diğer yazılımlarla/programlarla beraber koleksiyonun doğru üstverilerle paylaşılmasına olanak sağlayarak bilimsel iletişimi ve ortak çalışmalarını desteklemekte, yüksek performans ve verimlilik elde edilmesinin önünü açmaktadır.

Okuma

Kaynak yönetim araçları, araştırmacıların ilk literatür araştırmasını izleyen aşama için benimsedikleri yöntemlerin daha şeffaf ve sistematik hale getirilmesine katkıda bulunabilmektedir (King ve diğerleri, 2011, s. 723). Yazılımların/programların sınıflama ve klasör oluşturma fonksiyonları benzer ve ilişkili olabilecek kaynakları bir araya getirebilmektedir. Bir makalenin yazar adı, yayın yılı ve başlığı gibi erişim uçları; kaynakların kaydedilmesini ve okunmasını kolaylaştırır (Basak, 2014, s. 561; Reiss ve Reiss, 2002, s. 1647). Tanımlama ve niteleme alanları sayesinde oluşturulan kişisel erişim uçları; ilgili literatürü tek bir tuşla kişisel kütüphaneden/arşivden çağırabilmektedir. Bu sayede araştırmacı, klasörün kapsadığı konunun içinde bulunan kaynakları künye bilgileri ve dosyalarıyla görüntüleyebilmektedir.

Sistematik incelemeler yapan araştırmacılar, elde edilen kaynakları değerlendirmekte ve bunları çalışmaya dâhil etmek/hariç tutmak için kodlamaktadırlar (King ve diğerleri, 2011, s. 721). Kütüphanesinde/arşivinde ilgili literatüre dair sistematik inceleme imkânı sunan kaynak yönetimi araçları, akademik okuma eylemini destekleyici bir prensipte kurgulanmıştır. Bu prensip içinde bilim insanı sadece bilgi kaynakları arasında geçişler yapmaz, aynı zamanda farklı bilgi erişim sistemleri arasında da okuma eylemini harekete geçirebilmektedir. Akademik okuma eyleminin bilgiyi sistematize eden kaynak yönetimi araçlarında gerçekleştirilmesi, davranış açısından farkındalığa ve biçimsel olarak ise bireysel becerilere ihtiyaç duymaktadır. Kaynak yönetimi araçlarının akademik okuma evresine sağladığı rasyonel verimlilik ise, bilim insanlarının kişisel kütüphanelerini/arşivlerini birbirleriyle paylaşabildikleri parametrelere sahip olmasında gizlidir. Başka bir bilim insanı tarafından sistematize edilmiş bir literatüre erişmek, literatürün hem daha iyi anlaşılmasını hem de üstüne katılarak geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Çünkü, sistematik incelemeler sürecin her aşamasında titiz ve güvenilir bir veri yönetimi planı gerektirmektedir (King ve diğerleri, 2011, s. 719).

Bilim insanı, sistematik okuma ve inceleme eylemi sırasında kaynakların birbirine yakınlık ve ilişki durumlarını analitik olarak gözden geçirmektedir. Göz ucuyla okumanın çok ötesinde bir eylem olan bu davranış sayesinde bilim insanı; kaynaklarda geçen metin, cümle, tablo, görüntü, vb. önemli parçaları yakalayabilmekte ve kendi çalışmasıyla sentezlenebilir hale getirmektedir. “Bilim insanının araştırma sürecindeki bu davranışına teknik katkı sağlayan kaynak yönetimi araçlarının okuma ve sentezleme işlevi; dokümanların okunup okunmadığını işaretleme, PDF dosyalarının içeriğine not alma ve notları gruplandırma, PDF dosyalarındaki notları toplu olarak kopyalama, dokümandaki notlara link verme, zihin

haritaları oluşturma gibi işlevler ile araştırmacılara ek kolaylıklar sunmaktadır” (Binici, 2017, s. 95).

Yazma

Bireysel kaynak yönetim araçlarının yazma ve atıf verme işlevi; binlerce atıf stiline arasında seçim yapmak ve stil üzerindeki kontrolü raporlama süreci boyunca korumak zorunda olan bilim insanı için eşsiz kolaylıklar sunmaktadır. Demir (2018, s. 780) kaynak göstermenin bilginin bilimselliğinin bir gereği olduğu kadar fikri mülkiyet ve telif haklarına saygının da bir gereği olduğunu ve istifade edilen bir kaynağın araştırmada belirtilmemesinin yayın etiği suçu (intihal/plagiarism) olduğunu belirtmektedir. Bilimsel etik için son derece önemli bir evre olan kaynak gösterme aşamasının el yordamıyla yapılması, zaman alıcı olduğu kadar hatalara da neden olabilen bir eylem olduğu gerçektir.

Fenner (2010) referans yönetimi programlarının arama, depolama ve yazma olmak üzere üç temel işlevi yerine getirerek araştırmacılara yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Polat ve Binici (2015, s. 6) ise; bilimsel araştırma sürecinin yayın toplama, düzenleme, okuma ve yazma aşamalarından oluştuğunu belirtmektedir. Kaynak yönetimi araçlarının büyük çoğunluğunda bulunan atıf verme fonksiyonlarının; bilimsel araştırma sürecinin rapor yazım evresiyle uyumlu bir şekilde ilerlemesi için tasarlandığı bilinen bir gerçektir. Öney (2019a, s. 24) birçok araştırmacının raporlama evresinde Microsoft Word programını tercih ettiklerini ifade etmektedir. Fenner (2010) tüm referans yönetimi araçlarının/yazılımlarının bir kelime işlemci eklentisi olmadığını ve eğer yaparlarsa genellikle sadece Microsoft Word ve belki de OpenOffice'i destekleyeceklerini öne sürmektedir.

“Araştırma metninin yazımında en zahmetli ve zaman alıcı işlemlerinden biri, atıf yapma ve kaynakça oluşturmaktır” (Polat ve Binici, 2015, s. 6). Bu aşamada bireysel farkındalık ve kişisel beceriler gibi etmenler hataların sıklık derecesini etkilemektedir. Binici (2017, s. 96) farklı kaynak gösterme biçimlerinin, her standartta her kaynağın ayrı biçimde gösteriminin, künyelerdeki özniteliklerin sıralanmasının; büyük, küçük harf ve noktalama işaretlerinin; tekil, çoğul veya tüzel yazarlık gibi ayrıntılı kuralların, yazım aşamasında yazarı araştırmasının odağından uzaklaştırabileceğini ifade etmektedir. Bireyin konuya iradeli ve bilinçli yaklaşım sergilemesi yazma sürecinden verimlik elde edilmesini sağlayabilen önemli bir etkidir. İradeli ve bilinçli yaklaşım kontrollü olmayı artırarak bireyde odaklanma yeteneğini geliştirir. Bu gelişim ele alınan konu üzerinde etkin düşünmeye olanak tanırken, sonucunda da bireysel farkındalığın oluşmasına zemin hazırlar. Bireysel kaynak yönetimi araçları yazım aşamasının zahmet isteyen ve zaman alan evrelerinde bireyin

kontrol, odak ve farkındalık gibi davranışlarına irade ve bilinç konusunda katkılar sağlamaktadır.

Senkronizasyon

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler bireysel kaynak yönetimi araçlarının bilgisayar sürümlerinin yanında web ve mobil sürümlerinin geliştirilmesine de yol açmıştır. Söz konusu yazılımların/programların bilgisayar sürümünde bulunan kaynakların bir web ortamında sağlanan kullanıcı hesabıyla eşitlenmesini ifade eden senkronizasyon işlevi; kaydedilmiş verilerin yönetilmesini, mevcut bibliyografyaların eş zamanlı olarak tüm sürümlerde güncellenmesini ve kaynak dosyalarının yedeklenmesini sağlamaktadır. Yazılımların/programların senkronizasyon gerçekleştirme özelliğinin sadece yedekleme ve görüntüleme ile ölçülmemesi gerektiğini savunan Binici (2017, s. 99); mobil veya tablet sürümü, bulut sürümünün depolama kapasitesi, yedekleme hızı ve sorunsuz entegrasyon, künye ve dosyalar üzerinde değişiklik yapma özelliklerinin oldukça aranan yetenekler olduğunu açıklamaktadır. Kaynak yönetimi araçlarının 2005 yılında web 2.0 ile tanıştığını açıklayan Fenner (2010); yazılımların/programların birkaç kullanıcı, bilgisayar ve/veya diğer web uygulamaları arasında kaynakları kolayca paylaşabilmeyi sağladığını belirtmektedir.

Mead ve Berryman (2010, s. 389) Macintosh, Windows, Linux, iOS (iPhone/iPad Operating System) ve Android gibi işletim sistemlerinde, indirme prosedürleri, tarayıcı eklentileri, bağlantı çözücüler, üstveriler, şifreler, sanal özel ağlar ile güvenlik duvarlarının web hesapları ve akıllı telefonlarla senkronizasyonlarında zorluklar olabileceğinin altını çizmektedirler. Bireysel kaynak yönetimi araçları, kaynakların verimlilik esasıyla kullanılabilmesi ve verilerin tutarlı biçimde saklanabilmesi için senkronizasyon mekanizmaları oluşturmuşlardır. Senkronizasyon mekanizmalarının tutarlı bir prensipte çalışması; bilginin dışa aktarımı, yedeklenmesi ve paylaşımı, gereksinim duyulan süreçlerin sorunsuz ilerlemesi son derece önemlidir. Yazılımların/programların senkronizasyon altyapısının varlığı ya da gücü aynı zamanda kullanıcıların tercihini de etkileyen bir ölçüttür. Mesela ağ üzerinde yaşanan bir yoğunluk; yapılan grup çalışmaları ya da ortak çalışmalarda kullanıcıların birbirleriyle olan eş zamanlı etkileşimini yavaşlatabilir. Bir bireysel kaynak yönetimi aracının senkronizasyon performansı akademik dinamiklerin çalışması için engel teşkil etmemelidir.

Dışarı Aktarma

Bilginin içeri aktarılması kadar önemli olan bir diğer işlev de kaynağın ya da dermenin dışarı aktarılması işlevidir. Dışarı aktarım işlevi; bireysel kaynak yönetimi aracının mevcut sürümlerinde bulunan kaynaklara ait üstveriler üzerinde yapısal bir dönüşüm gerçekleştirerek bu verilerin yedeklenmesini, farklı bir sürüme ya da yazılıma/programa aktarılabilmesini ve/veya bilimsel iletişim ortamında paylaşabilir olmasını sağlamaktadır. Yazılımların/programların dışarı aktarım performansı bu adımlardan elde edilebilecek verimlilik düzeyini de etkilemektedir. Fernandez (2011, s. 6), atıfları kolayca dışarı aktarabilme özelliğinin yalnızca birbirleriyle iletişim kurması gereken blog yazarları ve diğer kullanıcılar için değil aynı zamanda giderek dijitalleşen dünyamızda kaynak çalışmaları yapmak üzere yeni teknolojiler kullanan bilgi uzmanları için de yararlı olduğunu belirtmektedir.

Dışarı aktarım işlevi sayesinde sahip olunan arşivde/kütüphanede bulunan kaynaklara ait üstveriler; yapısal olarak diğer yazılımlarda/programlarda da çalışabilen bir dosyaya dönüştürülmektedir. Üstverilerin yedeklenmesi, aktarılması ve/veya paylaşılması için tasarlanan bu dosya formatları farklı türlerde (RIS, Bibix, Bibtex, vb.) olabilmektedir. Kaynak yönetimi araçlarının birbirleriyle veri alışverişinde bulunmalarını sağlayabilmek için geliştirilen söz konusu formatlar; bireyin amacına göre yedekleme, aktarım ve paylaşım gibi gereksinimlerini karşılayabilmektedir. Araştırmacı kütüphanesi/arşivini dışarı aktarmadan önce; en iyi sonucu alabilmek için, kaynakları tanımlayan ve niteleyen üstverileri titiz bir şekilde düzenlemelidir. Gilmour ve Cobus-Kuo (2011, s. 66) farklı kaynak yönetimi araçlarının farklı bibliyografik veri tabanlarıyla nasıl etkileşime girdiğini test etmek için; yedi farklı bibliyografik veri tabanında (Arxiv, BioMed Central, PLoS, EBSCO CINAHL, Ovid Medline, ScienceDirect ve PubMed) performans ölçümü gerçekleştirmiştir. Çalışmada, dışarı aktarım sürecinde ağırlıklı olarak doğrudan dışarı aktarım yöntemleri (bağlantı, eklenti ve/veya simgeye tıklamak gibi) tercih edilmiş, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise dolaylı yöntemlere (genellikle RIS ve Bibtex dosya formatında dışarı aktarılan verilerin kaynak yönetimi aracına aktarılması gibi iki adımlı bir işlem) başvurulmuştur. Gilmour ve Cobus-Kuo bu etkileşimde verimliliği etkileyen faktörleri; verilerin alınabileceği kaynağın niteliği, dışarı aktarım mekanizmasının kolaylığı (doğrudan/dolaylı) ve alınan verilerin kalitesi şeklinde sıralamıştır.

Paylaşım

Günümüzde bireysel kaynak yönetimi araçlarının kullandıkları bilgi erişim standartları, protokolleri ve sosyal ağ alt yapıları bireysel bilgi yönetimi sürecinin paylaşım evresine katkı sağlayarak bilimsel iletişim ortamları oluşturmaktadır. İşbirliği, ortak çalışmalar ve/veya grup çalışmaları sahip

olunan bilgi ve kaynakların paylaşılmasını gerekli kılmakta ve bu gereklilik için bireysel kaynak yönetimi araçlarının paylaşım işlevinden yararlanılmaktadır. Nilashi ve diğerleri (2016, s. 35) çoğu kaynak yönetimi aracının; farklı yazılım ve/veya diğer sanal ortamlarla entegrasyona izin veren, verileri paylaşan ve zenginleştiren özellikleri sayesinde web ortamından en iyi şekilde yararlanabilme imkânı sunduklarını belirtmektedirler. Esgin (2019a, s. 5) World Wide Web ve bilgi iletişim teknolojilerinin modern toplumun birbirleriyle etkileşmesi üzerinde büyük bir etkisi olduğunu ifade ederken; internet üzerindeki sosyal medya ve bilgi paylaşımına ek olarak sosyal ilişkiler kurulabilmesini de olanaklı hale getirdiğine işaret etmektedir.

Dijital kütüphaneleri soğuk düşünce depolarına benzeterek çoğu dijital kütüphanenin soğuk, kişisellikten yoksun, izole edilmiş ve erişilebilirlikten uzak yerler olduğunu savunan Hull ve diğerleri (2008, s. 8); çalışmalarında “kişiselleştirme” ve “sosyalleşme” kavramlarına ayrı bir paragraf açarak, bilim dünyasında verilerin/üstverilerin büyük ve dağınık gruplar tarafından paylaşılmasının giderek önem kazandığını ifade etmektedirler. Bilimsel araştırma sürecinde bilgi üretiminin etkileşime dayalı katılımcı kültürüne iletişim, işbirliği ve düşünce dolaşımı konularında katkı sağlayan bireysel kaynak yönetimi araçları; düşüncelerin bireysel/yerel/ulusal öneme sahip olan konumunu uluslararası bir boyuta taşıyabilmekte ve bilginin küreselleşmesinde önemli rol oynamaktadır.

Bireysel kaynak yönetimi araçlarının paylaşım işlevi; yeterliği tartışılabilirse bile kullanıcılarına önemli gizlilik düzeyleri sunarak kararlı şekilde çalışmaktadır. Güvenlik, uyumluluk, bulutta saklama alanı hakkı gibi platform özellikleri bu kararlı yapıları etkileyen faktörler olarak sayılabilir. Bu faktörler sosyal medya araçlarının paylaşım işlevi ve gizlilik seçeneklerinin hemen hepsinde olduğu gibi; bireysel kaynak yönetimi araçlarının işbirliği ve ortak çalışma alanlarında da bir evrim geçirerek gelişmektedir. Paylaşım işlevinin gelişiminin bilimsel araştırma sürecine getirdiği kazanımlar, kuşkusuz bilim insanlarının işbirliği ve ortak çalışma mekanizmalarının gerektirdiği ölçüde verimli ve yüksek kapasitede çalışabilmesi için çözüm odaklarını harekete geçirmektedir.

Atf Stili Dili (Citation Style Language – CSL)

Bilimsel yayınların önemli bir parçası olarak kabul edilen kaynak gösterme evresi temelde bilimsel iletişimi sağlamaya yaramaktadır ve aynı zamanda bilim etiğinin de konusu içinde yer almaktadır. Bilimsel yayınlarda doğru dergi stilinde kaynak vermek ve listelemek çok önemlidir (Murlimanju, Prabhu ve Pai, 2020, s. 103). Kaynak göstermek; bilimsel bir yayının güvenilirlik ve kullanılan bilgilerin/belgelerin erişilebilirlik düzeyini

artırmaktadır. Günümüzde kaynak gösterme yöntemleri için bibliyografik sistemler geliştirilmiştir. Böyle bir sistemin neden evrimleştiği açık olmamakla birlikte; formatların doğru olması için ayrıntılara özen gösterilmesi gerekmektedir ve bu durum yazarlar için zaman alıcıdır (Kambhampati ve Maini, 2019, s. 381). Bireysel kaynak yönetim araçları zaman ve emek isteyen kaynakça kurallarını bilimsel bir yayına üstverileriyle kolayca aktarabilmektedir. Sayıları her geçen gün artan kaynak yönetimi araçları; bilim insanlarının kütüphanesinde/arşivinde bulunan mevcut kaynakları dergilerin kurallarına göre biçimlendirebilmektedirler. Bu yazılımlar/programlar aracılığıyla istenen stilde kaynakçalar ve atıflar oluşturabilmek için, bilgisayarların okuyabileceği bir kodlama dilinde yazılmış olması gerekmektedir. Akademik çevrelerde yaygın bir şekilde tercih edilen kaynak yönetimi yazılımlarının/programlarının çoğu Citation Style Language (CSL) adı verilen bir dil kullanmaktadırlar.

Kaynak yönetimi programları genellikle kelime işlemci programlarda eklenti modülleriyle birlikte bütünleşik yapılarda çalışarak kaynakça gösterme ve raporlama (yazma) evrelerine destek olmaktadır. CSL, dergilere gönderilen yayınlardaki atıfların ve kaynakların standart formatlarda yazılabilmesi için geliştirilmiş XML tabanlı bir işaretleme dilidir (Kambhampati ve Maini, 2019, s. 381). Dosya uzantısı “.csl” biçimindedir. CSL uzantısı Zotero, Mendeley, Papers, Qiqqa, Drupal ve Pandoc gibi yazılımlar/programlar tarafından kullanılabilir (Binici, 2013, s. 411). Bilimsel bir derginin yayın kabul ilke ve kuralları; derginin ekolünü ortaya koymaktadır ve ayrıca künyelerde ilke ve kurallar bakımından eksik olmaması bilim etiği bakımından önemli bir durumdur. Raporlama evresinde bireysel kaynak yönetimi araçları ve kelime işlemcilerle birlikte çalışan bilim insanları, CSL'nin sağladığı birçok avantajı elde etmektedirler. CSL'nin çeşitli işletim sistemleriyle çalışabilmesi ve UTF-8* (Unicode Transformation Format 8) karakter kodlamasına sahip olması her tür metin işlemcisi tarafından kullanılabilmesini sağlamaktadır (Lok ve Cervantez, 2016, s. 334). Çalışmasında yaygın kaynak gösterme biçimlerinin Türkçeye uyarlanmasını amaçlayan Binici (2013, s. 418) bilimsel çalışmaların yayımında söz sahibi olan üniversiteler, meslek kuruluşları, yayınevleri ve dergi editörlerinin kendi kaynak gösterme kurallarını CSL'de yazarak araştırma metinlerinin yazımında kaynak yönetimi araçlarının kullanım avantajlarını yazarlarına sunmaları gerektiğini savunmaktadır.

Kaynakçalardaki üstveriler kaynağı tanımlayıcı ve niteleyici standart erişim uçlarından oluşmaktadır. Üstverileri bilgisayarlar için anlamlı hale getiren CSL, kaynak yönetimi araçlarının içeri aktarım özellikleri sayesinde

---

* UTF-8: 8 bitlik bir unicode dönüşüm biçimidir. Unicode karakterlerini değişken sayıda 8 bitten oluşan bayt (kod birimi) gruplarıyla kodlamakta kullanılır. Rob Pike ve Ken Thompson tarafından geliştirilmiştir (Wikipedia.org, 2020).

kaynakların erişimini kullanıcılar için kolaylaştırmaktadır. Bu konuda Shotton, (2013, s. 296) ve Willighagen (2019, s. 1) araştırmaların, diğer araştırmalardan elde edilen bilgilerle genişletildiğini veya kullanıldığını; bilimsel yayıncılığın birincil amacı bilginin dağıtımı olduğu için, yayınların ve atıf yaptıkları literatürün erişilebilir, tanımlanabilir ve bulunabilir bir şekilde dağıtılmasının önemli olduğunu ifade etmektedirler. Kaynak yönetimi araçlarının bu konudaki etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiğini savunan Willighagen (2019, s. 4); bazı yazılımların/programların arka uçlarının tescil edilmiş verilere sahip olduğunu ifade ederken, birçok aracın Amerikan Kongre Kütüphanesi'nin üstverileriyle etkileşim halinde olduğunu vurgulamaktadır. Bilgi erişim sitemlerinden üstverileri araştırmacının kütüphanesine/arşivine çeken ve yazım aşamasında kaynakça/atıf göstermedeki hata payını azaltan bireysel kaynak yönetimi araçları açık kaynak kodlu CSL sayesinde, künye biçimlendirme formatlarındaki standartları yüksek performansta yakalayabilmekte; bilimsel araştırma ve bireysel bilgi yönetimi süreçlerine destek olabilmektedirler.

Bulgular

Anket çalışması kapsamında elde edilen bulgular; “Katılımcıların Özellikleri”, “Akademisyenler ve Bireysel Kaynak Yönetimi Araçları” ve “Akademisyenlerin Bilgi Teknolojilerine Bakış Açılı” şeklinde olmak üzere üç başlık altında sunulmuştur. Bu süreçte ilk dört grubu oluşturan olgusal sorular ile peşi sıra gelen dokuz soru arasında ayrı ayrı çapraz karşılaştırmalar yapılmıştır. Önerme tipi sorulardan oluşan grup ise kendi içlerinde konu gruplarına ayrılmış ve her bir grubun frekans tabloları oluşturulmuştur. Daha sonra her bir grubun sıklık yüzdelerinin aritmetik ortalamaları çıkarılarak, katılımcıların o grup içindeki eğilimleri saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca önerme tipi sorulardan oluşturulan tablolarda önermeler ardışık olarak sıralanmış ve anket uygulamasında önermenin sırasını ifade eden sayılar cümle sonlarına parantez içinde yazılarak ifade edilmiştir (Tablo 5, 6 ve 7).

Katılımcıların Özellikleri

Ordu Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı'nın kurumsal internet sitesinde 2020 yılı ocak ayında yayımlanan “2019 Yılı Faaliyet Raporu” verilerine göre; kurumda 62 profesör, 66 doçent, 201 doktor öğretim üyesi, 157 öğretim görevlisi ve 262 araştırma görevlisi olmak üzere 748 akademik personelin görev yaptığı anlaşılmaktadır (Ordu Üniversitesi, 2019). Aynı rapora göre; Ordu Üniversitesi akademik personelinin 333'ü kadın ve 415'i erkektir. Çalışma kapsamında küresel boyutlara ulaşan “Covid-19 Salgını”

da düşünülerek; Ordu Üniversitesi Telefon Rehberi’nde iletişim bilgileri yer alan 594 akademik personelin kurumsal e-posta adresine hazırlanan anket elektronik ortamda gönderilmiş; akademisyenlerin ankete yanıt vermeleri istenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların özellikleri

Cinsiyet	N	%
Kadın	107	40,1
Erkek	160	59,9
Toplam	267	100
Yaş	N	%
Alt yaş grubu	109	40,8
Orta yaş grubu	127	47,6
Üst yaş grubu	31	11,6
Toplam	267	100
Unvan	N	%
Araştırma görevlisi	57	21,3
Öğretim görevlisi	38	14,2
Doktor öğretim üyesi	78	29,2
Doçent	62	23,2
Profesör	32	12,0
Toplam	267	100
Bilimsel alan	N	%
Sosyal, beşeri ve idari bilimler	93	34,8
Tıp ve sağlık bilimleri	93	34,8
Fen, mühendislik ve doğa bilimleri	81	30,3
Toplam	267	100

Anket çalışmasına toplam 107 “kadın” ve 160 “erkek” olmak üzere 267 akademik personel katılım gerçekleştirmiştir (Tablo 1). Katılımcıların yaşları açık uçlu soruya verilen yanıtlarla derlenmiş; derlenen yaşlar eşit mesafeli bir bölümlenme ile üç grup altında sınıflandırılmıştır. Buna göre yaş grupları, “alt yaş grubu” (36 yaş ve altı), “orta yaş grubu” (37-49 yaş) ve “üst yaş grubu” (50 yaş ve üzeri) olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu durumda ankete katılanların %40,8’i “alt yaş grubunda”, %47,6’sı “orta yaş grubunda” ve %11,6’sı “üst yaş grubunda” yer almaktadır (Tablo 1). Katılımcıların çalıştıkları bilimsel alanlar arasında dağılımın birbirine yakın olmasına dikkat edilmiş ve “sosyal, beşeri ve idari bilimler” alanında %34,8 oranında, “tıp ve sağlık bilimleri” alanında %34,8 oranında ve “fen, mühendislik ve doğa bilimleri” alanında %30,3 oranında temsil sağlanmıştır (Tablo 1). Ayrıca, çalışmanın evrenini temsil eden 267 kişilik örneklem grubunda yer alan katılımcıların %21,3 (57 kişi)’ü “araştırma görevlisi”, %14,2 (38 kişi)’si “öğretim görevlisi”, %29,2 (78 kişi)’si “doktor öğretim

üyesi”, %23,2 (62 kişi)’si “doçent” ve %12 (32 kişi)’si “profesör” olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Akademisyenler ve Bireysel Kaynak Yönetimi Araçları

Çalışmanın birinci varsayımını kanıtlamaya dair bulgular içeren bu bölümde, Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin bireysel kaynak yönetimi araçları kullanım oranları/sıklık değerleri, tecrübe sahibi oldukları bireysel kaynak yönetimi araçları ve bunları tercih nedenleri gibi etmenler anlatılmaktadır. Konu, anketin birinci sıradaki varsayımıyla ilişkili olan 19, 23, 24, 25, 27, 28, 35, 36 ve 39. önermeleriyle boyutlandırılarak akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçları farkındalığını ortaya koymaktadır. Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin bireysel kaynak yönetimi araçlarından ne kadar yararlandıklarını ölçebilmek için anketin sekizinci sırasında yer alan ve sonraki sorular için koşullu bir durum özelliği taşıyan “Araştırmalarınız sırasında bireysel kaynak yönetimi aracından (Endnote, Mendeley, Zotero vb.) ne kadar yararlanıyorsunuz?” sorusu ve anketin dokuzuncu sırasında yer alan “Hangi bireysel kaynak yönetimi aracını en çok kullanmaktasınız?” sorusu katılımcılara yöneltilmiş ve ortaya çıkan bulgulardan katılımcıların Tablo 2’de yer alan tercihleri elde edilmiştir.

Tablo 2’de Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin %50,2’sinin (134 kişi) araştırmaları sırasında bireysel kaynak yönetimi aracından “hiçbir zaman” yararlanmadıkları görülmektedir. Buna karşılık “Her zaman” (%15-40 kişi) ve “bazen” (%34,8-93 kişi) yanıtını verenlerin toplam oranı ise %49,8 (133 kişi)’dir. Buradan araştırmaya katılanların neredeyse yarısının bireysel kaynak yönetimi aracı kullanmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, birinci sıradaki varsayımda savunulan “...kullanım oranlarının düşük bir seviyede olduğu düşünülmektedir” görüşünü destekler niteliktedir. Kullanım oranı düşük olmamakla birlikte yeterli seviyede değildir. Çalışmanın bu bölümü itibarıyla elde edilen tablolar; bireysel kaynak yönetimi aracı kullanan (sekizinci soruya “her zaman” ve “bazen” şeklinde yanıt veren) 133 akademisyenin verdiği yanıtlar üzerinden oluşturularak devam etmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde; Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin kaynak yönetimi araçlarından sırasıyla en çok %54,3 oranında Endnote’tan ve %38,8 oranında Mendeley’den yararlandıkları görülmektedir. Ordu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı’nın birim faaliyet raporlarında Endnote yazılımına önceki yıllarda kurumsal abonelik gerçekleştirildiği ve yüksek katılımlı kullanıcı eğitimi programlarının düzenlendiği bilinmektedir (Ordu Üniversitesi, 2016; 2017; 2018). Endnote yazılımının kullanım oranının yüksek olmasında kullanıcı eğitimleriyle oluşan “kullanıcı alışkanlıklarının” baş rolü oynadığı düşünülmektedir.

Mendeley yazılımının oranı konusunda ise, son birkaç yıldır TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL projesi kapsamında Türkiye’de bulunan üniversiteler için erişime açılmasının etkili olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 2: Yazılımların/programların kullanım oranları ve tercih durumları

Kullanım oranları	N	%
Her zaman	40	15
Bazen	93	34,8
Hiçbir zaman	134	50,2
Toplam	267	100
Yazılımlar/programlar	N	%
Citavi	1	0,8
Endnote	70	54,3
Mendeley	50	38,8
Refworks	0	0
Zotero	8	6,2
Toplam	129	100

Çalışma kapsamında akademisyenlere “Bireysel kaynak yönetimi araçlarını size göre en çok yararlı olduğunu düşündüğünüz amacı nedir?” sorusu (onuncu soru) yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtlardan elde edilen Tablo 3’te akademisyenlerin %64,3’ünün “atıf yapmayı ve kaynakça hazırlamayı kolaylaştırması” ve %27,9’unun “bilgi kaynağını aramayı/keşfetmeyi ve bunlara erişmeyi kolaylaştırması” nedeniyle bireysel kaynak yönetimi araçlarını kullandıkları görülmektedir.

Tablo 3: Kaynak yönetimi araçlarının kullanım nedenleri

Nedenler	N	%
Bilgi kaynağını aramayı/keşfetmeyi ve bunlara erişmeyi kolaylaştırması	36	27,9
Bilgi kaynaklarını uzun zamanlar boyunca yönetebilmesi	6	4,7
Atıf yapmayı ve kaynakça hazırlamayı kolaylaştırması	83	64,3
Bilimsel iletişim (kaynak paylaşımı, işbirliği vb.) ortamını güçlendirmesi	4	3,1
Toplam	129	100

Tablo 3’teki sıklık değerleri ve yüzdesel oranların altında yatan nedenin bilimsel dergilerde yayın yapmak isteyen akademisyenlerin birçok atıf stiliyle karşı karşıya kalması ve kaynak yönetimi araçlarının temel fonksiyonlarından birinin yüzlerce atıf stili arasında kolayca dönüşüm yapabilmesi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca literatürde bu araçların “referans/kaynak/bibliyografya yazılımları/programları şeklinde isimlendirilmesi bu durumu destekler niteliktedir. Tabloda yer alan bulgular, bu araçların “bireysel bilgi yönetimi” (%4,7) ve “bilimsel iletişim” (%3,1)

gibi nedenlerden dolayı tercih edilmelerinin daha düşük oranlarda olduğunu göstermektedir.

Tablo 4: Akademisyenlerin tecrübe sahibi olduğu yazılımlar/programlar

Yazılımlar/programlar	N	%
Citavi	3	1,8
Endnote	97	54,5
Mendeley	61	34,2
Readcube, Refworks, One-note	3	1,8
Zotero	14	7,8
Toplam	178	100

Akademisyenlerinin tecrübe sahibi olduğu kaynak yönetimi araçlarının keşfedilebilmesi için katılımcılara “Hangi bireysel kaynak yönetimi araçları hakkında tecrübe sahibisiniz? (11. soru)” sorusu yöneltilmiş ve çoklu yanıt hakkı tanınmıştır. Tablo 4, Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin sırasıyla %54,5’inin Endnote, %34,2’sinin Mendeley, %7,8’inin Zotero ve %1,6’sının Citavi kullandığını göstermektedir. Tablo 2’de tercih edilen yazılımlar/programlar ile Tablo 4’te tecrübe sahibi olunan yazılımlar/programlar arasında bir paralellik bulunması; sıklık değerleri ve yüzdesel oranların dağılımının temelinde kullanıcı alışkanlıklarının olduğunu (Tablo 3’te de ifade edildiği gibi) destekler bir nitelik taşımaktadır.

Çalışmanın bu kısmında yazılımların/programların sahip oldukları performans ölçütleri ve sundukları işlevlerinin kullanıcıların tercihlerini/davranışlarını/tutumlarını nasıl etkilediğini ölçebilmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak varsayımı kanıtlamak için altı önerme (24, 27, 28, 35, 36, ve 39) ileri sürülmüştür (Tablo 5). Daha sonra ise, akademisyenlerin kaynak yönetimi araçları gereksinimlerini etkileyen sebepleri ortaya koyabilmek adına üç önerme daha (19, 23, 25) yöneltilmiştir (Tablo 6). Çalışmanın birinci varsayımında “akademisyenler bireysel kaynak yönetimi araçlarına ihtiyaç duymaktadır fakat kullanım oranları düşük bir seviyededir” iddiası dile getirilmektedir. Varsayım kapsamında, Tablo 2’de Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin %50,2’sinin bireysel kaynak yönetimi araçlarından “düşük seviyede” olmasa da “yeterli seviyede” yararlanmadıkları ortaya konmaktadır. Tablo 5’te ise birinci varsayım açısından “akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçlarına ihtiyaç duydukları...” iddiasına yönelik bulgular yansıtılmaktadır.

Tablo 5: Akademisyenlerin kaynak yönetimi araçlarına yönelik düşünceleri

	Yanıt yok		Daima		Çoğunlukla		Bazen		Nadiren		Asla		Fikrim yok	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Bilimsel etik kurallarını kolaylıkla ve doğru şekilde uygulayabilmek için bireysel kaynak yönetimi araçlarına ihtiyaç duyarım (24).	135	50,6	10	3,7	65	24,3	41	15,4	7	2,6	2	0,7	7	2,6
2. Bireysel kütüphaneler kaynak yönetimi araçlarıyla daha etkin ve verimli bir şekilde yönetilebilir (27).	136	50,9	20	7,5	74	27,7	18	6,7	6	2,2	1	0,4	12	4,5
3. Bir kaynağı erişim uçlarıyla birlikte doğru tanımlayarak kaydetmek araştırma sürecinin tüm evreleri için önemli ve gereklidir (28).	0	0	85	31,8	104	39	27	10,1	6	2,2	0	0	45	16,9
4. Bireysel kaynak yönetimi araçları sistematik incelemeleri, literatür taramalarını ve akademik okumayı kolaylaştırır (35).	135	50,6	26	9,7	85	31,8	15	5,6	1	0,4	1	0,4	4	1,5
5. Bireysel kaynak yönetimi araçları bireysel bilgi yönetimi konusunda bibliyografik denetim sağlar (36).	135	50,6	25	9,4	84	31,5	13	4,9	5	1,9	0	0,0	5	1,9
6. Bilimsel dergilerin tercih ettikleri farklı formattaki atıf stillerinde kolayca dönüşüm yapabilmek için bireysel kaynak yönetimi araçları önemli ve gereklidir (39).	136	50,9	55	20,6	58	21,7	10	3,7	3	1,1	0	0,0	5	1,9
Ortalama (%)		42,3		13,8		29,3		7,7		1,7		0,2		4,9

Tablo 5 bireysel kaynak yönetimi araçlarının; akademisyenlerin bilimsel araştırma sürecinde gereksinim duydukları temel ihtiyaçlar için gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmaya katılanların yalnızca %1,9 oranında negatif yönlü seçeneklere (%0,2 asla ve %1,7 nadiren) yanıt verdiği görülmektedir. Bireysel kaynak yönetimi araçlarının önemli ve gerekli olduğunu düşünenler ise pozitif yönlü seçeneklere %43,1 oranında (%13,8 daima ve %29,3 çoğunlukla) yanıt vermiştir. Olumlu yanıtların görece yüksek oranda olması birinci varsayımın ortaya koyduğu iddiayı büyük ölçüde doğrular niteliktedir. Tabloda pozitif yönlü yanıtlar satır bazında incelendiğinde ise, akademisyenler için en önemli gereksinimleri ortaya koyan önermenin; toplamda %70,8 oranında pozitif yönlü yanıt alan (%31,8 daima ve %39 çoğunlukla) anketin 28. sırasındaki “bir kaynağı erişim uçlarıyla birlikte doğru tanımlayarak kaydetmek araştırma sürecinin tüm evreleri için önemli ve gereklidir” önermesi olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 6: Akademisyenlerin kaynak yönetimi araçlarına olan gereksinimleri

	Yanıt yok		Daima		Çoğunlukla		Bazen		Nadiren		Asla		Fikrim yok	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Akademik kaynakları aramak için bireysel kaynak yönetimi araçlarını tercih ederim (19).	135	50,6	7	2,6	71	26,6	44	16,5	3	1,1	3	1,1	4	1,5
2. Bireysel kaynak yönetimi araçlarını en çok, atıf vermek ve kaynakça düzenlemek için tercih ederim (23).	135	50,6	10	3,7	91	34,1	23	8,6	6	2,2	1	0,4	1	0,4
3. Bireysel kaynak yönetimi araçlarının not alma özelliklerini kullanırım (25).	138	51,7	3	1,1	34	12,7	51	19,1	26	9,7	11	4,1	4	1,5
Ortalama (%)		50,9		2,5		24,5		14,7		4,4		1,9		1,1

Çalışmanın birinci sıradaki varsayımını desteklemek ve konuya boyut kazandırmak için akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçlarının kullanım tercihleri altında yatan nedenler ise Tablo 6'da gösterilmektedir. Tablo 6 oluşturulurken anketin 19. sırasındaki "akademik kaynakları aramak için bireysel kaynak yönetimi araçlarını tercih ederim", 23. sırasındaki "bireysel kaynak yönetimi araçlarını en çok, atıf vermek ve kaynakça düzenlemek için tercih ederim" ve 25. sırasındaki "bireysel kaynak yönetimi araçlarının not alma özelliklerini kullanırım" önermelerinden yararlanılmıştır. Tablo 6 pozitif yönlü seçeneklerin toplam ortalama değerleri bakımından, bilim insanlarının bireysel kaynak yönetimi araçlarına olan gereksinimlerini ortaya koyarak Tablo 5'teki bulguları ve birinci varsayımı desteklemektedir. Ankete yanıt veren katılımcılar %27 oranında pozitif yönlü (%2,5 daima ve %24,5 çoğunlukla) seçenekleri işaretleyerek bilimsel kaynak yönetimi araçlarından yararlanmayı arzu ettiklerini ifade etmiştir. Önermelerde ortaya sürülen bireysel kaynak yönetim araçlarının sağladığı işlevler ise konuya farklı bir boyut getirmektedir. Tablo 6, akademisyenlerin "bireysel kaynak yönetimi araçlarını en çok, atıf vermek ve kaynakça düzenlemek için tercih ettiklerini" ortaya koymaktadır. Tablo 6'da ortaya çıkan bu göstergeler; aynı zamanda Tablo 3'te akademisyenlerin %64,3'ünün "atıf yapmayı ve kaynakça hazırlamayı kolaylaştırması" şeklinde ortaya çıkan sıklık değerleriyle ve oransal ifadelerle örtüştüğü görülmektedir.

Akademisyenlerin Bilgi Teknolojilerine Bakış Açılı

Çalışmanın bu bölümünde akademisyenlerin bilgi teknolojilerine bakış açısı; bilim sahasında bilgi teknolojilerinin en önemli ürünlerinden olan dijital bilgi kaynakları ve bireysel kaynak yönetimi araçları üzerinden ölçülmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, çalışmanın ikinci sırasında bulunan "akademisyenler bireysel kaynak yönetimi araçları da dâhil olmak üzere akademik bilginin keşfi, erişimi ve yönetimi için gerekli olan bilgi teknolojilerini kullanma konusunda isteklidir" varsayımının ortaya koyduğu

iddia sınanmaya çalışılmıştır. Bu iddia ekseninde akademisyenlerin ankette 16, 22, 26, 31 ve 32. sırasında bulunan önermeleri derecelendirmeleri istenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Akademisyenlerin bilgi teknolojilerine bakış açıları

	Yanıt yok		Daima		Çoğunlukla		Bazen		Nadiren		Asla		Fikrim yok	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Dijital kütüphane/arsivimde depoladığım kaynakları araştırmalarımda kullanırken hatırlamak ve kullanmakta zorluk yaşamam (16).	0	0	24	9	124	46,4	76	28,5	15	5,6	8	3,0	20	7,5
2. Kütüphane/arsivimde bulunan dijital bilgi kaynakları; ortak projeler ve işbirliğine dayanan çalışmalarım için her an paylaşılabılır durumdadır (22).	0	0	17	6,4	58	21,7	63	23,6	57	21,3	48	18	24	9
3. Bireysel kaynak yönetimi araçlarının mobil, web, tablet, bilgisayar vb. teknolojik araçlar arasında sağladığı <u>senkronizasyon</u> özelliklerini kullanırım (26).	136	50,9	16	6	48	18	29	10,9	17	6,4	14	5,2	7	2,6
4. Bireysel dijital kütüphane/arsivimde bulunan bilgi kaynaklarına ait <u>üstverileri</u> (dijital kimlik bilgileri) meslektaşlarımla/asistanlarımla/öğrencilerimle paylaşmayı bilimsel iletişim sürecini verimli kılmak bakımından önemsiyorum (31).	0	0,0	73	27,3	122	45,7	30	11,2	16	6	4	1,5	22	8,2
5. Bireysel bilgi yönetimi sürecinde bireysel kaynak yönetimi araçlarını kullanmanın çağdaş bir yöntem olduğunu düşünüyorum. (32).	135	50,6	65	24,3	57	21,3	7	2,6	1	0,4	0	0	2	0,7
Ortalama (%)		20,3		14,6		30,6		15,4		7,9		5,5		5,6

Tablo 7’deki bulgular, Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin yaklaşık %45 oranında (daima %14,6 ve çoğunlukla %30,6) pozitif seçenekleri işaretlemeleri bilgi teknolojilerine, dijital bilgi kaynaklarına ve bireysel kaynak yönetimi araçlarına bakış açılarının olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Tablodan akademisyenlerin bilimsel araştırma süreçlerinden verimlilik elde etmek için dijital bilgi kaynaklarını erişilebilir şekilde sakladıkları, senkronizasyon özelliklerini kullandıkları ve kaynak yönetimi araçlarını kullanmayı önemsedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Tablo 7 ayrıca, Tablo 3’te yer alan kaynak yönetimi araçlarının “bilimsel iletişim” (%3,1) gibi nedenlerden dolayı tercih edilmelerinin daha düşük oranlarda olmasını da destekler bir nitelik taşımaktadır. Bu durum, Tablo 7’de ikinci sırada yer alan önermeye yaklaşık %28 oranında pozitif yönlü ve yaklaşık %39,3 negatif yönlü yanıt verilmesinden anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma genel olarak bilim insanlarının “bireysel kaynak yönetimi araçları” ile olan/olması gereken ilişkisi üzerinde temellendirilmiş ve çalışmada bu ana konu etrafında bireysel kaynak yönetimi araçlarının tanımı, gelişimi ve işlevleri literatür ışığında açıklanmıştır. Çalışmanın hedef kitlesi olmaları sebebiyle bilim insanlarının bilgi yönetimi süreçleri boyunca genel-

özel davranışları ve farkındalık düzeyleri açıklanmaya çalışılmış; “bireysel kaynak yönetimi araçlarına olan farkındalıkları, bilgi erişim sistemlerine ve teknolojilerine yönelik bakış açıları” incelenerek davranış ve tutumlarının ölçülmesi sağlanmıştır.

Çalışma, bireysel kaynak yönetim araçlarının yaygınlaşmasını sağlayacak tespit ve değerlendirmelerde bulunması bakımından önemli görülmektedir. Çalışmanın; bilgi üretiminin/tüketiminin baş aktörü olan bilim insanlarına, bilginin değerinin peşinden koşan araştırmacılara ve bilgidен yararlanmak isteyen her düzeyden yükseköğrenim öğrencilerine sahip oldukları kaynakların kontrolünü ele alabilmeleri, zihinleriyle kaynakları arasında bir köprü kurabilmeleri ve akademik yazım süreçlerinin sorunlarını azaltabilmeleri bakımından yararlar sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma bu bağlamda; akademisyenlerin kaynak yönetimi araçlarından yararlanabilme farkındalıklarını ortaya koymayı, verilerini/bilgilerini/kaynaklarını/materyallerini nasıl yönettiklerini ve muhafaza ettiklerini saptamayı ve bireysel kaynak yönetim araçlarının akademik çalışmalarda sağladığı avantajları keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın birinci sırasında bulunan “akademisyenler bireysel kaynak yönetim araçlarına ihtiyaç duymaktadır fakat kullanım oranları düşük bir seviyededir” varsayımını sınamaya yönelik akademisyenlere çoktan seçmeli kapalı uçlu ve önerme soru türlerinden çok sayıda soru yöneltilmiştir. Varsayımı sınamaya yönelik toplam on önerme üzerinde akademisyenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular, ‘akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçlarından “düşük bir seviyede” yararlandıkları iddiasını doğrulamamış; akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçlarından “yeterli bir seviyede” yararlandıklarını ortaya koymuştur (Tablo 2). Tablo 5’te elde edilen bulgular ise, ‘akademisyenlerin kaynak yönetimi araçlarına ihtiyaç duydukları’ yönünde çıkarımını doğrular nitelikte olduğu için söz konusu varsayımı da doğrulamaktadır.

Çalışmanın ikinci varsayımı “akademisyenler bireysel kaynak yönetimi araçları da dâhil olmak üzere akademik bilginin keşfi, erişimi ve yönetimi için gerekli olan bilgi teknolojilerini kullanma konusunda isteklidir” şeklindedir. Söz konusu varsayımı sınamak amacıyla akademisyenlere toplam beş önerme yöneltilmiştir. Söz konusu önermelere verilen yanıtlar varsayımla ileri sürülen iddiaları büyük ölçüde doğrular niteliktedir. Buna göre akademisyenlerin bilgi teknolojilerine, dijital bilgi kaynaklarına ve bireysel kaynak yönetimi araçlarına bakış açılarının olumlu yönde olduğu; akademisyenlerin bilimsel araştırma süreçlerinden verimlilik elde etmek için dijital bilgi kaynaklarını erişilebilir şekilde sakladıkları, senkronizasyon özelliklerini kullandıkları ve kaynak yönetimi araçlarını kullanmayı önemsediklerini ortaya koymaktadır (Tablo 7).

Bireysel kaynak yönetimi araçlarını kullanan Ordu Üniversitesi akademisyenlerinin “bireysel kaynak yönetimi araçları farkındalığı” konusunda elde edilen şu diğer sonuçlara ulaşılmıştır:

- Çalışmalarında bireysel kaynak yönetimi araçlarından yararlanan akademisyenlerin oranı (%49,8) ile yararlanmayan akademisyenlerin oranı (%50,2) hemen hemen eşittir (Tablo 2).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarından yararlanan akademisyenler; sırasıyla en sık Endnote ve Mendeley yazılımlarından yararlanmaktadırlar (Tablo 2).

- Bireysel kaynak yönetimi aracı kullanmayı tercih eden akademisyenler; bu araçları en sık “atıf yapmayı ve kaynakça hazırlamayı kolaylaştırması” bakımından tercih ettiklerini belirtmektedirler. Bu araçların akademisyenler tarafından “Bilgi kaynağını aramayı/keşfetmeyi ve bunlara erişmeyi kolaylaştırması” bakımından tercih edilmesi ikinci sırada gelirken; “bireysel kütüphane olmaları” ve “bilimsel iletişim sağlamaları” bakımından tercih edilmeleri çok düşük oranlardadır (Tablo 3).

- Akademisyenlerin tecrübe sahibi olduğu yazılımlar sırasıyla Endnote, Mendeley ve Zotero yazılımlarıdır (Tablo 4).

- Akademisyenler yüksek oranda “bir kaynağı erişim uçlarıyla birlikte doğru tanımlayarak kaydetmenin araştırma sürecinin tüm evreleri için önemli ve gerekli olduğu” kanısını taşımaktadırlar (Tablo 5).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarını tercih eden akademisyenlerin çoğunluğu; bilimsel etik kurallarını kolaylıkla ve doğru şekilde uygulayabilmek için bireysel kaynak yönetimi araçlarına ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler (Tablo 5).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarını tercih eden akademisyenlerin çoğunluğu; “bireysel kütüphanelerin kaynak yönetimi araçlarıyla daha etkin ve verimli bir şekilde yönetilebileceğini” düşünmektedirler (Tablo 5).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarını kullanan akademisyenlerin çoğunluğu; bu araçların sistematik incelemeleri, literatür taramalarını ve akademik okumayı kolaylaştırdığını belirtmektedirler (Tablo 5).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarından yararlanan akademisyenlerin çoğunluğu; söz konusu araçların bireysel bilgi yönetimi konusunda bibliyografik denetim sağladığı görüşündedirler (Tablo 5).

- Akademisyenlerin çoğunluğu; bilimsel dergilerin tercih ettikleri farklı formattaki atıf stillerinde kolayca dönüşüm yapabilmek için bireysel kaynak yönetimi araçlarının önemli ve gerekli olduğunu düşünmektedirler (Tablo 5).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarını kullanan akademisyenlerin çoğunluğu; bu araçları “akademik kaynakları aramak, atıf vermek ve kaynakça düzenlemek” için tercih ettiklerini belirtmektedirler (Tablo 6).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarından yararlanan akademisyenlerin not alma özelliklerini kullananlar ile bu özelliği tercih etmeyenler arasında eşit bir oran (%13,8) söz konusudur (Tablo 6).

- Akademisyenler dijital kütüphanelerinde/arşivlerinde depoladıkları kaynakları araştırmalarında kullanırlarken hatırlamak ve kullanmakta zorluk yaşamadıklarını ifade etmektedirler (Tablo 7).

- Akademisyenlerin çoğunluğu bireysel dijital kütüphanelerinde/arşivlerinde bulunan bilgi kaynaklarına ait üst verileri (dijital kimlik bilgileri) meslektaşlarıyla / asistanlarıyla / öğrencileriyle paylaşabilmeyi bilimsel iletişim sürecini verimli kılmak bakımından önemsemektedirler; fakat, dijital bilgi kaynaklarının ortak projeler ve işbirliğine dayanan çalışmaları için her an paylaşılabilir durumda olmadıklarını belirtmektedirler (Tablo 7).

- Bireysel kaynak yönetimi araçlarını kullanan akademisyenlerin çoğunluğu bireysel bilgi yönetiminde bu araçları kullanmanın teknik ve teknolojik bir yöntem olduğunu ve bu araçların mobil, web, tablet, bilgisayar vb. teknolojik araçlar arasında sağladığı senkronizasyon özelliklerinden yararlandıklarını ifade etmektedirler (Tablo 7).

Yükseköğretim kurumlarında akademik ve idari iletişim ortamlarının güçlendirilmesi önemli ve gerekli olan bir hedeftir. Bunun için akademik kurumların akademisyenlerin bireysel performanslarını artıracak etkinliklere dair politikalarının olması gerekmektedir. Kurumsal hedeflerin başarısında iletişim, canlı organizmaların kan dolaşımı sistemi gibidir. Akademik/idari birimler arasında oluşturulan ideal bir iletişim ortamı; güçlü koordinasyon ve şeffaflık süreçlerinden geçmektedir. Birimler arasında oluşturulan güçlü koordinasyon ve şeffaflık, işlerin yürütülmesi sürecinde; bürokratik zaman kaybına yol açan idari yapıların ve kişisel egoların önüne geçilmesini sağlayarak kurumsal başarıyı kaçınılmaz kılabilir. Çalışmanın bu bölümünde yükseköğretim kurumlarının bilimsel performansının artması için Ordu Üniversitesi örneği üzerinden öneriler getirilerek, bilim insanlarının bireysel performanslarına etki edebilecek kurumsal dönüşüm ve olanaklar üzerinde değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu kapsamda ileri sürülen önerilerden bazıları kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlıkları ve kütüphanecilik/arşivcilik eğitimi almış, üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümlerinden mezun olmuş ve teknik donanıma/becerilere sahip personelin yararlanabileceği hedefleri kapsamaktadır. Diğer bazıları ise

kurum ve kütüphane yöneticilerinin dikkatine sunulan türde önerilerdir. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara ilişkin öneriler şu şekildedir:

- YÖK tarafından 2018 yılında başlatılan "Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi" kapsamında birinci ve ikinci faz programlar tamamlanarak akademisyenlere eğitimler verilmiştir. Çalışmaların üçüncü faz takviminin de 2021 yılı için planlandığı bu eğitimlerin konusu ise ağırlıklı olarak "siber güvenlik" ve "ağ yönetimi" şeklindedir. Covid-19 Salgını sürecinde YÖK tarafından dijitalleşme konusunda yapılan önemli çalışmalardan biri olan "Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi" kapsamına akademisyenlerin dijital bilgi arama, erişim ve yönetimi farkındalıklarının artırılması için "dijital okuryazarlık programları" da eklenmeli ve kurumsal düzeyde akademisyen/kütüphaneci işbirliği ortamlarının desteklenmesi sağlanmalıdır. Uygulanan faaliyetlerin odak noktasını akademisyenlerin bireysel performans ve bilimsel potansiyelini ortaya çıkarabilecek bilgi davranışları oluşturmalarıdır. Akademiye bireysel performans kurumsal başarıyı, kurumsal performans ulusal/uluslararası başarıyı tetiklemektedir. Ulusal/uluslararası bir başarı, bilimsel bir keşfi ifade ederken; herhangi bir keşfin Türkiye'ye küresel akademik ve ekonomik alanlarda yararlar getirebilecek stratejik potansiyelleri olan özellikleri taşıyabilmesi ihtimaller dâhilindedir. Bu yüzden özerk üniversite yönetimleri ve onların alt komisyonları gerekli gördükleri durumlarda merkezi politikalara gerek duymaksızın yenilik ve değişimlere açık olmalı, bilimsel olarak inisiyatifler alabilmelidirler. Üniversite yönetimleri, kurumsal başarıya ulaşabilmek için bireysel performansların artırılmasına yönelik daha somut adımlar atarak kurumlar arası akademik/idari taklit anlayışının getirdiği bürokratik yükü ve ağırlığı üzerlerinden bir an önce atabilmeli ve "dijital okuryazarlık" konusunu gündemlerine almalıdırlar. Ulusal merkezi eş güdüme gerek olmayan bir kavram olan "dijital okuryazarlık" programları kapsamında; bilgiyi en verimli şekilde üreten ve tüketen grup olan akademisyenler tarafından özümsemesi için alt çalışma birimleri oluşturulmalı ve kurumsal düzeyde politikalar ortaya konulmalıdır. Bu politikaların verimli şekilde yürütülmesi sürecinde kurumlar; kütüphane ve dokümantasyon birimlerini "dijital okuryazarlık sürecini yürüten akademik bir okul" olarak düşünmeli, kurum kütüphanecilerinin öğretmenlik / eğitimlik rolünü ön plana çıkararak hareket etmelidirler.

- Türkiye'de ast unsur elemanlarının (kurum/birim/personel) inisiyatif olarak yeni uygulamalar ve dönüşümler gerçekleştirmekten kaçması/kaçınması; kurumların/birimlerin/personellerin sahip olduğu önemli potansiyellerinin ortaya çıkmasının önünde çoğu kez bir engel teşkil etmektedir. Bu yüzden de Türkiye'de uygulama açısından kolaylıkları ve avantajları içinde barındıran merkezi yönetim esaslarının uygulanması daha çok tercih edilmektedir. Alışlagelen bu durum, hiyerarşide ast konumda bulunan unsurların; merkez tarafından kanun, yönetmelik, politika ve

iş/program planlamalarının beklemesine yol açarak bazen hayati zaman kayıplarına yol açabilmektedir. Bu durum, merkezi yönetimlerin üzerine ciddi misyonlar düştüğünü göstermekle birlikte Yükseköğretim Kurulunun da Türkiye’de üstlendiği önemli konumu ifade etmektedir. YÖK’ün son yıllarda başarılı bir şekilde sürdürdüğü/önemsediği “açık bilim/açık erişim” konulu politikaları ve bu kapsamda oluşturduğu yönetmelikler olduğu bilinmektedir. Aynı ölçüde önemli olduğu düşünülen “akademide bireysel bilgi yönetimi” konusu için de YÖK’ün benzer merkezi politikalar oluşturmasına ihtiyaç vardır. YÖK, üniversitelerde akademisyenlerin bireysel kaynaklarını uluslararası standartlarla uyumlu ve yazılımlar/programlar üzerinde yönetmelerini temin edecek düzenlemeler yaparak üniversite kurumlarının inisiyatif almasının önünü açabilecek çözümler sunmalı; “bilimsel iletişim, bilimsel işbirliği, bireysel bilgi yönetimi” olgularını güçlendirecek çalışmaların öncüsü olmalıdır. Çözüm ve çalışmaların etkin biçimde uygulanabilmesi için YÖK bünyesinde koordinasyonu sağlayacak bir birim kurulmalı, “bireysel bilgi yönetimi” olgusu ulusal düzeyde ele alınmalı; söz konusu birim tarafından olgunun taşıdığı sorunların çözümüne yönelik politikalar oluşturulmalı ve işlerliğini sağlayacak standartlar üretilmelidir.

- Fakülte, enstitü ve yüksekokul yöneticilerinin yerine getirmekle yükümlü oldukları önemli bir misyon da birlikte çalıştıkları öğretim elemanlarının akademik performansını ortaya çıkarabilecek altyapı ve gereksinimleri karşılayabilmelerinin gerekliliğidir. Akademik birim yöneticilerinin öğrenci odaklı yaklaşımları çoğu kez akademik iş yoğunlukları, ders yükleri ve idari görevleri nedeniyle doğal bir süreç içinde birlikte çalıştıkları akademisyenlerin ihtiyaçlarının arka planda kalmasına ve/veya zaman aşımına uğrayarak ele alınmasına neden olabilmektedir. Akademik birimler öğrenci odaklı yaklaşımlarda sergiledikleri sağlık, kültür, spor birimleri ve öğrenci işleri birimleriyle birlikte gerçekleştirilen işbirliklerinin aynısını; akademisyenlerin bireysel becerilerini olumlu ölçüde etkileyebilecek teknik/teknolojik destek/eğitim sağlanması için kütüphane ve dokümantasyon merkezleriyle de gerçekleştirmelidirler. Akademisyenlerin yazılım, donanım, bilgi kaynağı ve bunların eğitimi ile ilgili duydukları gereksinimlerinin çeşitli iletişim kanallarıyla bu birimlere iletilmesi; Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinin akademik kitap deposu görüntüsüne yeni misyonlar yükleyerek; akademisyenlere dijital bilgi arama, erişim ve yönetimi sürecinde beceriler kazandıran yeni bir metaforun ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

- Üniversitelerin kütüphane ve dokümantasyon birimlerinin sahip olduğu bilgi kaynakları ve yazılımlar/programlar YÖKAK (Yükseköğretim Kalite Kurulu) tarafından her yıl istatistiklerle kontrol edilmekte ve bu veriler kurumların kalite ölçütleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda

üniversite yönetimleri; kütüphane yönetmeliklerini gözden geçirmeli ve YÖKAK kriterleri açısından yeni vizyonlarını kurumsal mevzuatlarına da yansıtmalıdırlar. Bu yeni vizyon ışığında kütüphane ve dokümantasyon birimleri “bilgi erişim merkezleri” olarak yeniden yorumlanmalı ve teşkilattaki yapısı akademisyene doğrudan hizmet veren bir konuma getirilmelidir. Bu noktada öncelikle kütüphaneci sayısının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Teknik donanım/beceriye sahip kütüphaneci sayısının artırılması sayesinde; sunulan hizmetin şeklinin müşterilerine “bireysel bankacılık” uygulamalarıyla danışma hizmeti veren bankalar örnek alınarak “bireysel kütüphanecilik” uygulamalarına geçişinin önü açılmalıdır. Bu yüzden kurumlarda bireysel bilgi yönetimi kavramının oturabilmesi için kütüphane ve dokümantasyon birimlerine çok önemli görevler düşmektedir. Kütüphane yöneticileri, bireysel kaynak yönetimi araçlarına “atıf ve kaynakça verme” yazılımı/programı gözüyle bakmamalı; bu araçların bilimsel iletişim ve işbirliği ortamına sağladığı katkı üzerinde durmalı ve kullanıcı alışkanlıklarını da düşünerek farklı model/türdeki yazılımları/programları da akademisyenlerin hizmetine sunabilmelidir. Tabi bu noktada sadece ürünü hizmete sunmak yeterli değildir. Binici (2017, s. 101) “Bireysel kaynak yönetim yazılımlarının işlev ve özellikleri” isimli çalışmasında, etkin ve verimli bir kullanıcı hizmetinin sunumu için kütüphanecilerin kaynak yönetimi araçlarının derin bilgisine sahip olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Çalışmada, kütüphanelerde kullanıcı eğitiminin verilmesinin iki boyutta ele alınması gerektiği sonucuna varan Binici; bunlardan birincisinin “gerekli eğitiminin kütüphane personeline arzı” ve ikincisinin ise “bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde kaynak yönetimi araçlarının eğitimi ve kullanım becerilerinin kazandırılması” konusu olduğunu dile getirmektedir. Kütüphane yönetimlerinin zaman kazanmak için, kütüphaneci pozisyonundaki personellerine bu araçlar konusunda farkındalık ve eğitim arz etmeleri hızlı ve pozitif sonuçlar alınmasında rol oynayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca sonuçlarda ve literatürde kendini hissettiren bazı gereksinimlerden yola çıkarak şu önerilerinin de dikkate alınmasında yarar vardır:

- Bireysel bilgi yönetimi sürecinde teknik ve teknolojik yöntemleri kullanmanın daha güvenli bir tercih olduğu üst yaş grubunda yer alan akademisyenleri de kapsayacak şekilde farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Bu anlamda bireysel kaynak yönetimi araçlarının kaynak/not arama, erişim ve yönetimi özellikleri anlatılmalı; bu yazılımların/programların kullanımı konusunda araştırma görevlileri de teşvik edilmelidir.

- Bireysel kaynak yönetimi araçları için her eğitim-öğretim döneminin başında kullanıcı eğitimleri ve tanıtım programları gerçekleştirilmelidir. Bu

eğitim ve programlarda akademisyenlere kişisel dijital kütüphanelerinde/arşivlerinde bulunan bilgi kaynaklarına ait üstverileri meslektaşlarıyla/asistanlarıyla/öğrencileriyle paylaşarak bilimsel iletişim sürecini verimli kılacakları anlatılmalı ve bilimsel işbirliği olanaklarının bireysel kaynak yönetimi araçlarının sunduğu sosyalleşme işlevleri sayesinde kurumsal düzeyin de üstünde ulusal/küresel düzeyde kolaylıkla sağlanabileceği üzerinde durulmalıdır.

- Akademisyenlerin ticari arama motorları ve bunların bulut çözümleri yerine; öncelikle kurumsal çözümleri tercih etmesi sağlanmalıdır. Kurumsal akademik açık erişim arşivi ve kurumsal bulut alan uygulamalarının yaygınlaştırılması için bilgi işlem birimlerinin kütüphane ve dokümantasyon birimleriyle sürekli ve etkili koordinasyonu sağlanmalıdır.

- Bilim insanları özgür iradeleriyle seçtikleri bilgi kaynaklarını sadece biriktirme gayesi gütmemeli; topladıkları bilgi kaynaklarıyla kişisel kütüphanelerini geliştirebilmeli, kaynaklardan etkin yararlanabilme sürecini gözetebilmeli, kaynakları sürekli kullanabilir kılabilmeli ve birey olarak kendilerini ortak bilgi davranışlarına uyumlu hale getirebilmelidir.

- Bireysel kaynak yönetimi araçları; temelde bilimsel araştırma sürecine ve bireysel bilgi yönetimi sürecine destek olmaktadır. Bu önemli desteğin yayıncılıktan (başta elektronik yayıncılıktan), bilgi erişim sistemlerinden ve bu sistemlerdeki verilerin üreticisi olan bilgi profesyonellerinden bağımsız ilerleyebileceği düşünülemez. Doğru erişim uçlarıyla kimliği oluşturulan bir kaynak bilimsel bir konu için denetimli bir kaynak özelliği gösterebileceği gibi, aynı zamanda sonraki bilimsel çalışmaların da temelini oluşturabilecek bir yapısal düzen sergilemektedir. Dolayısıyla Türkiye’de akademik yayıncılığın dinamiklerini oluşturan ana aktörlerin bilgi kaynaklarını üstveri kimlikleriyle ve CSL uzantısıyla bilim insanlarına sunabileceği düzenlemeler ulusal akademi politikasının konusu olmalı, ulusal akademik mevzuat alanı içinde tanımlanmalı ve mevzuat yaptırımı ile uygulamaya sokulmalıdır.

- Bir pazar ve ekonomi boyutuna ulaşan ve bu pazarın/ekonomünün pahalı bir ürünü olan bilgi ve bilgi kaynaklarının Türkiye tarafından ithal edilmesine bir parantez açmakta yarar görülmektedir. Pahalı bir ürün olan bilimsel bilginin Türkiye tarafından ağırlıklı olarak ithal edildiği göze çarpmaktadır. Döviz bazlı yapılan harcama kalemlerinin milli sermayeyi ne kadar etkilediğinin her yıl yapılan fayda-maliyet analizleriyle araştırılması ve ülke genelini kapsayacak bir tespit yapılması gerekmektedir. Türkiye’nin sahip olduğu kültür, medeniyet ve tarih dokusu, bilim, teknik ve bilgi altyapısı ile teknoloji, sanayi, üretim ağı bilginin ihraç edilebilme potansiyeli olduğu konusunda fikir vermektedir. Bu fikir ışığında; gelenekçi

yaklaşımları benimseyen yayınevlerinin elektronik geçiş sürecine olan katı tutum ve algılarını değiştirmek için teşvik projeleri hayata geçirilmelidir.

Kaynaklar

- ANKOS. (2020). ANKOS—Abone veri tabanları. ANKOS. Erişim adresi: <http://online.ankos.org.tr/raporlar/vts.php?donem=2019>.
- Basak, S. K. (2014). A comparison of researcher's reference management software: Refworks, Mendeley and Endnote. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 6(7), 561-568.
- Binici, K. (2013). "Citation style language" uygulaması: Apa kaynak gösterme biçiminin Türkçe'ye adaptasyonu. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 410-420.
- Binici, K. (2017). Bireysel kaynak yönetim yazılımlarının işlev ve özellikleri. H. Odabaş ve M. A. Akkaya (Yay. haz.). *Bilişim teknolojilerinin bilgi merkezlerine ve hizmetlerine etkileri* (s. 87-104) içinde. İstanbul: Hiperyayın. Erişim adresi: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook?sid=5f566e31-424d-4dfd-87f4-258c1f7e3819%40pdc-v-sessmgr05&vid=11&rid=1&format=EB>
- Binti Zulkharnain, N. A. ve Ashaari, N. S. (2015). Usable bibliographic software. *2015 International Conference on Electrical Engineering and Informatics (ICEEI)* (s. 439-444) içinde. 2015 International Conference on Electrical Engineering and Informatics (ICEEI), sunulmuş bildiri, Denpasar, Bali, Indonesia: IEEE. doi:10.1109/ICEEI.2015.7352541
- Childress, D. (2011). Citation tools in academic libraries: Best practices for reference and instruction. *Reference & User Services Quarterly*, 51(2), 143-152.
- Cibbarelli, P. (1995). Cibbarelli's surveys: User ratings of bibliographic citation management software. *Computers in Libraries*, 15(4), 25-40.
- Cuschieri, S., Grech, V. ve Calleja, N. (2019). Wasp (Write a scientific paper): The Use of bibliographic management software. *Early Human Development*, 128, 118-119. doi:10.1016/j.earlhumdev.2018.09.012
- Eapen, B. R. (2006). Endnote 7.0. *Indian Journal of Dermatology, Venereology, and Leprology*, 72(2), 165-166. doi:10.4103/0378-6323.25654

- Edhlund, B. (2015). *Endnote essentials*. Lulu.com. Erişim adresi: <https://books.google.com.tr/books?id=EAKuCQAAQBAJ>
- EKUAL. (2020). Üniversiteler ve polis akademilerinin erişimine açılan veri tabanları: Cahit Arf Bilgi Merkezi. *Ekual*. Erişim adresi: <https://cabim.ulakbim.gov.tr/ekual/e-veri-tabanlari/universiteler-ve-polis-akademisinin-erisimine-acilan-veri-tabanlari/>
- Erdoğan, C. (2020, 1 Nisan). Bilimsel anketler için örneklem sayısı hesaplama programı (excel). *Akdeniz Üniversitesi Akademik Bilgi Sistemi*. Erişim adresi: <http://aves.akdeniz.edu.tr/caner/dokumanlar>
- Esgin, M. (2019a). *Çok kullanılan web tabanlı bibliyografik yönetim programlarının incelenmesi, karşılaştırılması ve yapılabilecek geliştirmeler*. (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vjszP7PzV0HebcjFEvDf wMUQC4aUqCbBznaOqAPMvG6_rd8BCcWzRU2PNe1zzT8D
- Esgin, M. (2019b). Web tabanlı bibliyografik yönetim programları üzerine kısa bir değerlendirme. *Arşiv Dünyası*, 6(2), 179-187.
- Fenner, M. (2010). Reference management meets web 2.0. *Cellular Therapy and Transplantation*, 2(6), 1-13. doi:0.3205/ctt-2010-en-000087.01
- Fernandez, P. (2011). Zotero: Information management software 2.0. *Library Hi Tech News*, 28(4), 5-7. doi:10.1108/07419051111154758
- Fitzgibbons, M. ve Meert, D. (2010). Are bibliographic management software search interfaces reliable?: A comparison between search results obtained using database interfaces and the Endnote online search function. *The Journal of Academic Librarianship*, 36(2), 144-150. doi:10.1016/j.acalib.2010.01.005
- Francese, E. (2013). Usage of reference management software at the University of Torino. *JLIS*, (4), 145-174. doi:10.4403/jlis.it-8679
- Gilmour, R. ve Cobus-Kuo, L. (2011). Reference management software: A Comparative analysis of four products. *Issues in Science and Technology Librarianship*, (66), 63-75. doi:10.5062/F4Z60KZF
- Gürsoy, H. (2008). Kaynak yönetimi ve ilgili bilgi teknolojileri. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 9(1), 55-58.
- Hensley, M. K. (2011). Citation management software: Features and futures. *Reference & User Services Quarterly*, 50(3), 204-208.
- Hernandez, D. A., El-Masri, M. M. ve Hernandez, C. A. (2008). Choosing and using citation and bibliographic database software (BDS). *The Diabetes Educator*, 34(3), 457-474. doi:10.1177/0145721708317875

- Holt Zaugg, Richard E. West, Isaku Tateishi, Daniel L. Randall. (2011). Mendeley: Creating communities of scholarly inquiry through research collaboration. *TechTrends*, 55(1), 32-36. doi:10.1007/s11528-011-0467-y
- Hull, D., Pettifer, S. R. ve Kell, D. B. (2008). Defrosting the digital library: Bibliographic tools for the next generation web. *PLoS Computational Biology*, 4(10), 1-14. doi:10.1371/journal.pcbi.1000204
- Kambhampati, S. B. S. ve Maini, L. (2019). Formatting references for scientific manuscripts. *Indian Journal of Orthopaedics*, 53(3), 381-383. doi:10.4103/ortho.IJOrtho_197_19
- Kaya, B., Yıldız, Ö. ve Sinecen, M. (2016). Atıf ve referans yönetimi programlarının karşılaştırılması. *Akademik Bilişim'16-XVIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* (s. 770-775) içinde. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi. Erişim adresi: <https://ab.org.tr/kitap/ab16.pdf>
- King, R., Hooper, B. ve Wood, W. (2011). Using bibliographic software to appraise and code data in educational systematic review research. *Medical Teacher*, 33(9), 719-723. doi:10.3109/0142159X.2011.558138
- Kraker, P., Schlögl, C., Jack, K. ve Lindstaedt, S. (2015). Visualization of co-readership patterns from an online reference management system. *Journal of Informetrics*, 9(1), 169-182. doi:10.1016/j.joi.2014.12.003
- Kratochvíl, J. (2017). Comparison of the accuracy of bibliographical references generated for medical citation styles by Endnote, Mendeley, Refworks and Zotero. *The Journal of Academic Librarianship*, 43(1), 57-66. doi:10.1016/j.acalib.2016.09.001
- Lok, S. ve Cervantez, R. (2016). New bibliographic style for the Cuban Journal of Agricultural Science based on Harvard referencing. *Cuban Journal of Agricultural Science*, 50(3), 333-341.
- Lorenzetti, D. L. ve Ghali, W. A. (2013). Reference management software for systematic reviews and meta-analyses: An exploration of usage and usability. *BMC Medical Research Methodology*, 13(1), 0-5. doi:10.1186/1471-2288-13-141
- Lundin, K. (2012). *Mot en delad framtid? : Mendeley som exempel på vetenskaplig kommunikation online*. (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-179884>

- Marino, W. (2012). Fore-cite: Tactics for evaluating citation management tools. *Reference Services Review*, 40(2), 295-310. doi:10.1108/00907321211228336
- Mead, T. L. ve Berryman, D. R. (2010). Reference and pdf-manager software: Complexities, support and workflow. *Medical Reference Services Quarterly*, 29(4), 388-393. doi:10.1080/02763869.2010.518928
- Melles, A. ve Unsworth, K. (2015). Examining the reference management practices of humanities and social science postgraduate students and academics. *Australian Academic & Research Libraries*, 46(4), 250-276. doi:10.1080/00048623.2015.1104790
- Mueen Ahmed, K. ve Al Dhubaib, B. (2011). Zotero: A Bibliographic assistant to researcher. *Journal of Pharmacology and Pharmacotherapeutics*, 2(4), 303-305. doi:10.4103/0976-500X.85940
- Murlimanju, B. V., Prabhu, L. V. ve Pai, M. M. (2020). Reply to: Formatting references for scientific manuscripts. *Indian Journal of Orthopaedics*, 54(1), 103-103. doi:10.1007/s43465-019-00028-y
- Nilashi, M., Dalvi, M., Ibrahim, O., Zamani, M. ve Ramayah, T. (2016). An Interpretive structural modelling of the features influencing researchers' selection of reference management software. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(1), 34-46. doi:10.1177/0961000616668961
- Ordu Üniversitesi. (2016). *Ordu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı 2016 yılı birim faaliyet raporu*. Ordu: Ordu Üniversitesi. Erişim adresi: http://kddb.odu.edu.tr/files/other/Birim_Faaliyet_Raporlar/Birim_Faaliyet_Raporu_2016.pdf
- Ordu Üniversitesi. (2017). *Ordu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı 2017 yılı birim faaliyet raporu*. Ordu: Ordu Üniversitesi. Erişim adresi: http://kddb.odu.edu.tr/files/other/Birim_Faaliyet_Raporlar/Birim_Faaliyet_Raporu_2016.pdf
- Ordu Üniversitesi. (2018). *Ordu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı 2018 yılı birim faaliyet raporu*. Ordu: Ordu Üniversitesi. Erişim adresi: http://kddb.odu.edu.tr/files/other/Birim_Faaliyet_Raporlar/Birim_Faaliyet_Raporu_2016.pdf
- Ordu Üniversitesi. (2019). *Ordu Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı 2019 yılı birim faaliyet raporu*. Ordu: Ordu Üniversitesi. Erişim adresi: http://pdb.odu.edu.tr/files/other/PERSONEL_DARE_BAKA_NLII_2019_YILI_BRM_FAALYET_RAPORU.pdf

- Orhan Sungur, M. ve Özkan Seyhan, T. (2013). Writing references and using citation management software. *Türk Üroloji Dergisi/Turkish Journal of Urology*, 39(1), 25-32. doi:10.5152/tud.2013.050
- Öney, C. (2019a). Akademik araştırma, organize olma ve yazma süreçlerinde Zotero. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5(1), 160-181. doi:10.21551/jhf.557229
- Öney, C. (2019b). Tez yazım sürecinde öğrencinin danışmanı tarafından izlenmesini sağlayan Zotero'nun grup özelliğinin incelenmesi. *Asia Minor Studies*, 7(2), 265-281. doi:10.17067/asm.570849
- Polat, C. ve Binici, K. (2015). *Zotero: Bilimsel araştırma sürecinde bireysel kaynak yönetimi aracı*. Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği - ÜNAK. Erişim adresi: <http://kutuphane.sakarya.edu.tr/sites/kutuphane.sakarya.edu.tr/file/zotero2015.pdf>
- Rakhshan, V. (2012). Reliance of scientific publication on citation management software: The New generation. *Journal of Dental Research, Dental Clinics, Dental Prospects*, 6(4), 158-159. doi:10.5681/joddd.2012.032
- Ram, S. ve Paul Anbu K., J. (2014). The use of bibliographic management software by Indian library and information science professionals. *Reference Services Review*, 42(3), 499-513. doi:10.1108/RSR-08-2013-0041
- Reiss ve Reiss. (2002). Referenzmanager Endnote 5 – funktionen – weiterentwicklung – eigene erfahrungen. *Praxis*, 91(40), 1645-1650. doi:10.1024/0369-8394.91.40.1645
- Rempel, H. G. ve Mellinger, M. (2015). Bibliographic management tool adoption and use a qualitative research study using the utaut model. *Reference & User Services Quarterly*, 54(4), 43-53. doi:10.5860/rusq.54n4.43
- Ritterbush, J. (2007). Supporting library research with Libx and Zotero: Two open source Firefox extensions. *Journal of Web Librarianship*, 1(3), 111-122. doi:10.1300/J502v01n03_08
- Sayım, F. (2019). *Araştırma ve tez yazım yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. Erişim adresi: <https://www.turcademy.com/tr/kitap/arastirma-ve-tez-yazim-yontemleri-9789750253256>
- Shotton, D. (2013). Publishing: Open citations. *Nature News*, 502(7471), 295-297. doi:10.1038/502295a
- Steele, S. E. (2008). Bibliographic citation management software as a tool for building knowledge. *Journal of Wound, Ostomy and Continence*

Nursing, 35(5), 463-468. doi:10.1097/01.WON.0000335956.45311.69

Strube, K., Antoniewicz MLS, C. M., Glick MLS, J. ve Asu, G. V. (1989). The librarian as consultant and educator for personal file management software. *Medical Reference Services Quarterly*, 8(1), 33-43. doi:https://doi.org/10.1300/J115v08n01_04

Teh, Z. Y. (2019, 19 Nisan). *Smart citation manager*. (Final year project). Erişim adresi: <http://eprints.utar.edu.my/3498/>

Tramullas, J., Sánchez-Casabón, A. I. ve Garrido-Picazo, P. (2015). Studies and analysis of reference management software: A Literature review. *El Profesional de la Información*, 24(5), 680-688. doi:10.3145/epi.2015.sep.17

Wikipedia.org. (2020, 30 Ekim). UTF-8. *Vikipedi*. Erişim adresi: <https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=UTF-8&oldid=23935470>

Willighagen, L. G. (2019). Citation.js: A Format-independent, modular bibliography tool for the browser and command line. *PeerJ Computer Science*, 5, 1-20. doi:10.7717/peerj-cs.214

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. *Detay Yayıncılık, Ankara*.

Yıldırım, H. ve Yılmaz, O. (2012). Akademisyenlerin kaynak yönetim yazılımlarına yönelik tutum analizleri (İ.Ü. Orman Fakültesi örneği). *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 62(1), 53-70. doi:10.17099/jffiu.49346

Zhang, Y. (2012). Comparison of select reference management tools. *Medical Reference Services Quarterly*, 31(1), 45-60. doi:10.1080/02763869.2012.641841

Atıf için:

Donbay, U. ve Odabaş, H. (2021). Akademisyenlerin bireysel kaynak yönetimi araçları farkındalıkları: Ordu Üniversitesi örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 348-389. doi: 10.54558/jiss.896950